

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK
UNICEF@70: 1946–2016

unicef | hər bir uşaq üçün

1946-cı İLDƏN BU YANA HƏR BİR UŞAQ NAMİNƏ

11 dekabr
Birleşmiş Millətlər
Təşkilatının Baş
Məclisi İkinci dünya
müharibəsindən sonra
uşaqlara yardım
göstərməsi məqsə-
dilə Beynəlxalq
Fövqəladə Uşaqlara
Yardım Fondunu
yaradır.

UNICEF BMT-nin
daimi qurumuna
çevrilir.

BMT Uşaq
hüquqları
haqqında
Bəyannaməni
qəbul edir.

Dünya liderləri
ilkın səhiyyə
xidmətinin
göstərilməsi yolu
ilə "Hər kəs üçün
Səhiyyə" öhdəliyi
qəbul edir.

Uşağın inkişafının
müşahidə altında
saxlanması, peroral
rehidratasiya, ana
südü ilə qidalandırma
ve immunizasiyanı
(birlikdə "GOBi") bir
çərçivədə birləşdirən
Uşaqların Yaşayıb
Həyatda Qalması
hədəfi işə salınır.

UNICEF müharibə
ve ilv/QIÇS-dən
əziyyət çəkən
uşaqları
dəstəkləməyə
başlayır.

1946 1947 1953 1954 1959

UNICEF: UŞAQLARIN TƏŞKİLATI

UNICEF-in
Milli Komitəsi
yaradılır və
UNICEF artıq
öz salamlama
kartını çap edir.

Amerikalı kino
ulduzu Denni
Key (Danny
Kaye) UNICEF-in
Geniş səlahiyyətli
səfirinə çevrilir.

1947–1965

UNICEF-İN İLK İCRAÇI DİREKTORU,
MORIS PEYTİN (MAURICE PATE):
"Düşmən uşaq yoxdur."
İSVEÇ

1965 1975 1978 1979

INKİŞAF ONİLLİKLƏRİ

Sonradan
kənd həyatını
transformasiya
edəcək India
Mark II su
nasosu ixtira
edilir.

BMT uşaq
hüquqları
haqqında
məlumatlılığı
artırmaq
və səyləri
təşviq etmək
məqsədilə
Beynəlxalq
Uşaq İli elan
edilir.

1965–1979

UNICEF-İN İCRAÇI DİREKTORU HENRI
LABOUISSÉ (ANRI LABUISSÉ): "Bu günün
uşaqlarının rifahı bilavasitə sabağın
dünyasındakı sülhlə əlaqəlidir."
UNICEF-İN 1965-Cİ İL ÜZRƏ NOBEL MUKAFATINI
QƏBUL EDƏRKƏN, NORVEÇ

1980 1982 1984 1988 1989

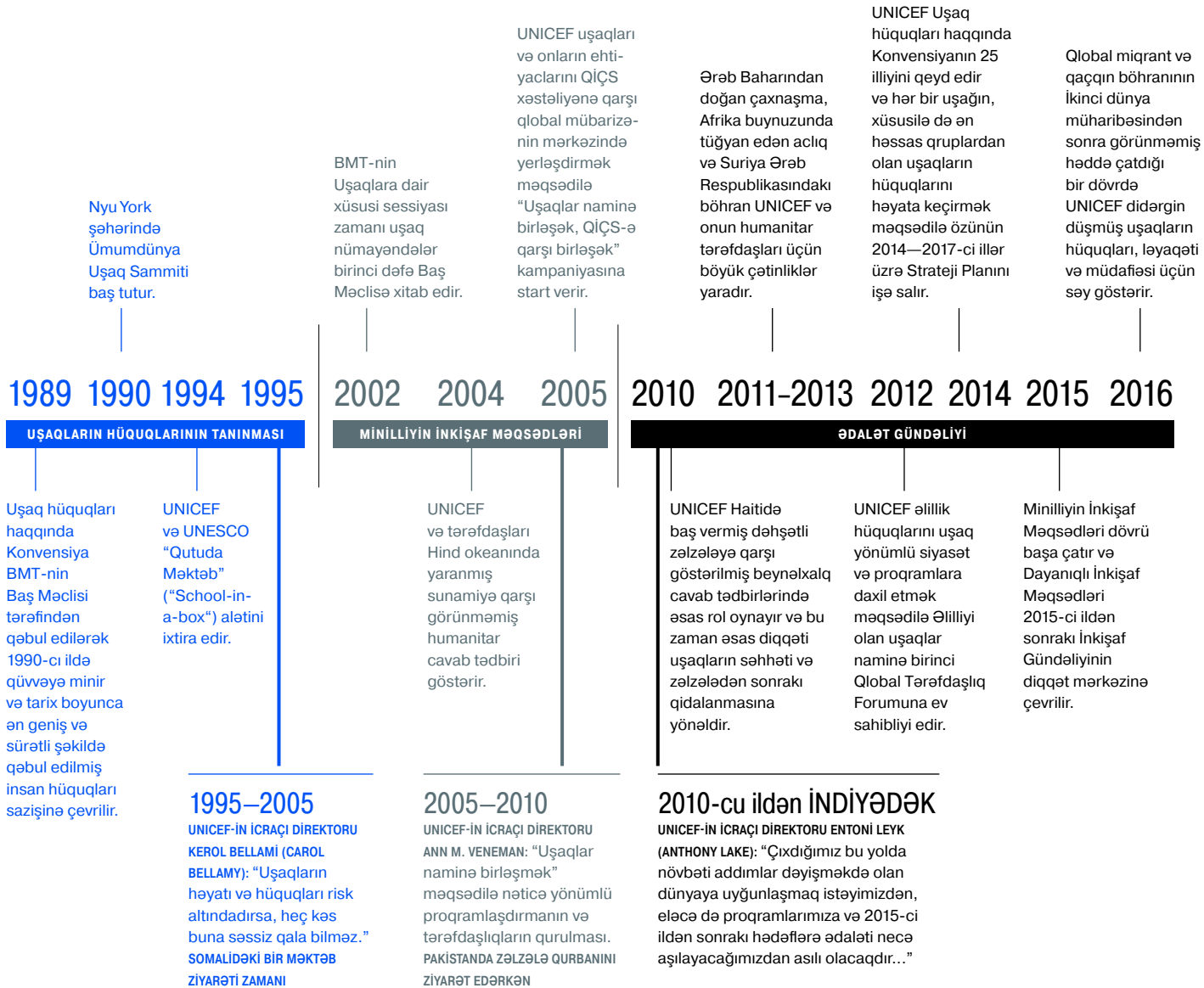
UŞAQLARIN HƏYATDA QALIB YAŞAMASI VƏ İNKİŞAFI

UNICEF və
tərəfdaşları
Afrika buynuzu
və Sahel regi-
onlarında aclığa
qarşı mübarizə
aparır.

"Hamı üçün
Təhsil" həm
qızlar, həm
də oğlanlar
deməkdir.

1980–1995

UNICEF-İN İCRAÇI DİREKTORU CEYMS GRANT
(JAMES GRANT): "Biz cəmiyyətimizin
mənbələrini ilk növbədə uşaqların
ehtiyaclarına yönəltməliyik."
SUDANDA ƏMƏLİYYAT XƏTTİ
İŞƏ SALINARKƏN

MÜNDƏRİCAT

Proloq	7
Giriş: UNICEF-in yaranma tarixçəsi	8
1. Risk qrupuna daxil olan uşaqlara humanitar yardımın göstərilməsi	16
2. Uşaq ölümləri və sağlamlığın mühafizəsi sahəsində inqilabi dəyişikliklər	26
3. Ərzaq təchizatı sahəsində təmin edilməsi mümkün olan çox zəruri ehtiyaclar	36
4. Su təchizatı və sanitariya-gigiyenik xidmətlərin hər kəs üçün əlçatan olması yolunda atılan addımlar	44
5. Hər kəsin keyfiyyətli təhsil almasını nəzərdə tutan, köklü dəyişikliklərə əsaslanan yanaşma tərzini	54
6. İİV infeksiyasının profilaktikası, müalicəsi və İİV-ə yoluxmuş, İİV infeksiyası və QİÇS-dən əziyyət çəkən uşaqların hüquqlarının müdafiəsi	64
7. Uşaqların zorakılıq, istismar və qəddar davranışa qarşı müdafiəsi	72
8. Sosial inteqrasiya və hər bir uşağın hüquqlarının təmin edilməsi	86
9. Tərəqqi naminə tərəfdaşlıq	92
Epiloq: Gələcəyə baxış	100

Kubanın paytaxtı Havana şəhərində Angela Landa adına ibtidai məktəbin şagirdləri məktəbin həyətinə oynayırlar (1995)
© UNICEF/UNIS31 15/BARBOUR

PROLOQ

“Bəşəriyyətin ümidi gələcək nəsillərdir.”

BMT Baş Məclisinin İkinci dünya müharibəsindən sonra həyatları təhlükə altında olan uşaqların müdafiəsi, cəmiyyətin yaralarının sağlması və daha yaxşı gələcəyə olan ümidi bərpa etmək məqsədilə 1946-cı ildə Beynəlxalq Fövqəladə Uşaqlara Yardım Fondunun, yəni UNICEF-in (International Children's Emergency Fund) yaradılması üzrə tövsiyələri bu sözlərlə başlayırdı.

Həmin tarixdən sonra gələn 70 il ərzində təşkilatımız harada yaşamasından, ölkələr səviyyəsində və ya beynəlxalq səviyyədə yürüdülməsinə əsaslanaraq, bütün dünya uşaqlarının hüquqlarının təmin edilməsi, rifahının qorunması məqsədilə ona göstərilən etimadı doğrultmaq üçün əlindən gələn bütün səyləri göstərmişdir. Təşkilatımızın 70 illik yubileyinə həsr olunmuş bu xüsusi nəşrdə fəaliyyətimizin bir çox diqqətəlayiq mərhələsi işıqlandırılır.

Burada bir hekayə verilmişdir — UNICEF-in uşaqlara arzulanmış ən yaxşı şeylərlə hələ nail ola bilmədiyimiz məqsədlər arasındakı məsafəni azaltmaq üçün qətiyyətli fəaliyyətinin hekayəsi.

Bu, dünyanın ən təhlükəli yerlərində ən böyük risklərlə üzləşən uşaqlara xidmət göstərmək üçün gecəsini gündüzə qatan cəsarətli, əməlinə sadıq minlərlə insanın, tərəfdaşımız olan ölkələrin, donor təşkilatların, dünyanın bütün nöqtələrindən olan və bizi dəstəkləyən, ən zəruri resurslarını istifadəmizə verən, uşaqlarla bağlı ortaq xeyalların reallaşmasına gedən yolda daima bizi ruhlandıran qurumların, uşaqların həyatını xilas etmək üçün yeni üsullar işləyib hazırlamış innovatorların, öz istedadları ilə uşaqlara kömək edən və ümid bəxş edən xoşməramlı səfirlərin, uşaqların mənafeyi naminə hər zaman və hər yerdə öz sözünü deməkdən çəkinməyən hüquq müdafiəçilərinin hekayəsidir.

Ancaq hər şeydən əvvəl bu, 70 ildir ki, cəsarəti və mətanəti ilə bizi ruhlandıran milyonlarla uşağın hekayəsidir. Münaqişələrdən və böhranlı vəziyyətlərdən əziyyət çəkən, yoxsulluq və məhrumiyətlər, eləcə də ayrı-seçkilik və təcrid siyasətinin qurbanı olan bu uşaqlar oynamağı, öyrənməyi və gülümsəməyi unutmamış, gələcəyə olan ümidlərini itirməmişdir.

Biz, UNICEF-in 70 illik yubileyini bu uşaqların hər birinin xeyallarını reallaşdırmaq naminə əvvəlki qətiyyətlə işimizə davam edəcəyimizi bəyan etmək üçün fürsət hesab edirik.

Bizim fəaliyyət fəlsəfəmizin təməlinə uşaqlar dayanır. Onlar bu gün də bəşəriyyətin ümididir.

Antoni Leyk
İcraçı direktor

**Bir könüllü iŐiŐi və onun daŐıdıĐı bir uŐaq
(hər ikisi qaŐqındır) diĐer qaŐqınların
Lezbos adasına (Yunanistan) gəlib çıxa
bilməsinə sevindir (2015).**

  UNICEF/UNI197517/GILBERTSON VII PHOTO

GİRİŞ UNICEF-in YARANMA TARİXÇƏSİ

İkinci dünya müharibəsindən sonrakı Avropada hər gün milyonlarla uşağın aclıq və səfalətlə üzləşdiyinin şahidi olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi **1946-cı** ilin dekabr ayında təcili humanitar yardım proqramlarının həyata keçirilməsi məqsədiləyeni qurumun, Beynəlxalq Fövqəladə Uşaqlara Yardım Fondunun və ya BMT-nin Uşaq fondunun yaradıldığını elan etdi. UNICEF-in yaradılmasında məqsəd BMT-nin mənəvi prinsiplərinə və dəyərlərinə uyğun olaraq irqi, dini və etnik mənsubiyyət, eləcə də sosial status və ya siyasi dünyagörüşü zəminində ayrı-seçkiliyə yol vermədən yardım göstərmək olmuşdur. Təşkilatın ilk İcraçı direktoru vəzifəsinə təyin edilərkən Moris Peytin (Maurice Pate) irəli sürdüyü yeganə şərt bu yardımın həm müttəfiq ölkələrdən, həm də “əvvəl düşmən olmuş ölkələrdən” olan uşaqları, “yeni bütün uşaqları əhatə etməsi” idi.

Bu gün də, yeni həmin tarixdən 70 il sonra, Avropanın UNICEF-in təsis edildiyi tarixdən bu yana heç üzləşmədiyi dərəcədə ciddi qaçqın və miqrant problemləri ilə üzləşdiyi vəziyyətdə, təşkilat uşaq hüquqlarının müdafiəçisi funksiyalarını yerinə yetirməyə davam edir. Humanitar yardım və inkişaf məsələləri ilə məşğul olan təşkilatlar arasında tutduğu özünəməxsus mövqə UNICEF-in təbii fəlakətlər və silahlı münaqişələr nəticəsində öz doğma yurdundan didərgin düşmüş uşaqlara yardımla yanaşı, bütün uşaqlar üçün daha yaxşı gələcək naminə fəaliyyət göstərməsini tələb edir.

UNICEF hər bir uşağın gələcəyinə ümidlə yanaşır. Bütün uşaqların sağlam və təhlükəsiz uşaqılıq keçirmək hüququna malik olması əqidəsi təşkilatın bütün tarixindən qırmızı xətlə keçir. Onun öz fəaliyyətini davam etdirə bilməsi üzləşdiyi çağırışların və çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün keçmişdən dərs çıxara bilməsindən və gələcək problemlərin həllində innovasiyaların yaratdığı potensiala arxalanmasından asılıdır. UNICEF-in hazırkı İcraçı direktoru Entoni Leykin (Anthony Lake) də proqnozlaşdırdığı kimi, bunun üçün

“uyğunlaşmağa hazır olmaq ... bütün dünyada sosial müdafiəsi zəif olan uşaqların hüquqlarının reallaşdırılmasının, parlaq gələcəyinin təmin edilməsinin yeni yollarını tapmaq lazım gələcək.”

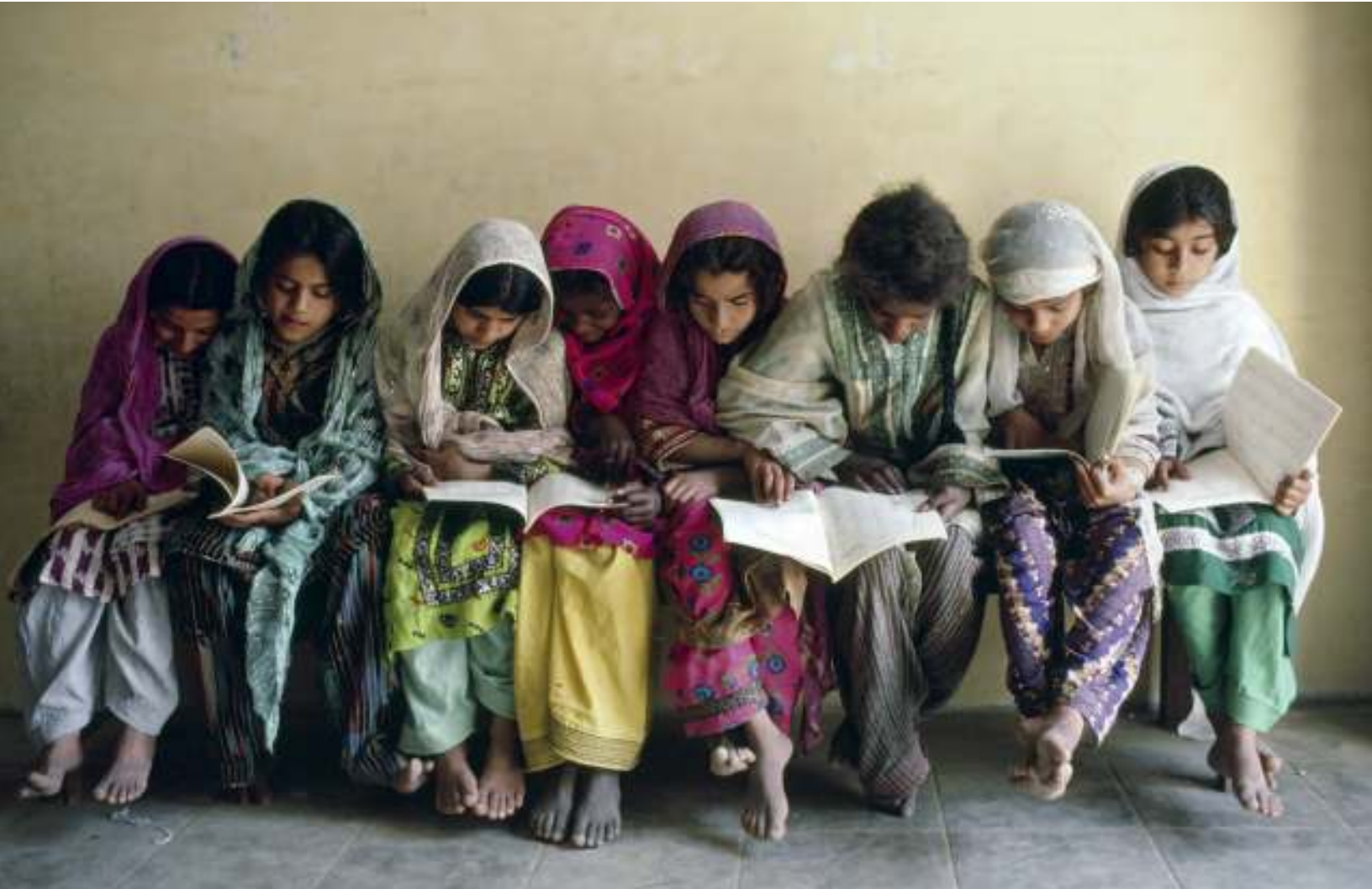
Təşkilatın fəaliyyət fəlsəfəsinin təməlinə uşağın bir bütöv olaraq qəbul edilməsi dayanır, yəni, əqli və fiziki sağlamlığı ilə yanaşı, uşağın təhsil almaq, hüquqi və sosial müdafiə vasitələrindən, sağlamlıq üçün təhlükə törətməyən su mənbələrindən, sanitariya qovşaqlarından və s. istifadə etmək imkanı da nəzərdən keçirilir. UNICEF yoxsulluq, xəstəlik və aclıq kimi arzuolunmaz halların qlobal inkişafa əngəl törətdiyini və uşaq hüquqlarının pozulması ilə nəticələndiyini yaxşı başa düşür. Uşaqların bir insan olaraq malik olduğu bu hüquqlar onların hər birinin ləyaqətli həyat şəraitinə malik olduğu bir dünyanın yaradılması yolunda təşkilatın fəaliyyətini istiqamətləndirən rəhbər prinsiplərdir.

Fövqəladə hallarla mübarizə sahəsində böyük təcrübəsi olan, uşaq hüquqlarının ən böyük müdafiəçisi və ədalətli inkişafın hərəkətverici qüvvələrindən biri

Zaqreb şəhərində, indiki Xorvatiya ərazisində yerləşən, BMT tərəfindən köməklik göstərilən uşaq evində yataqlarında istirahət edən qızlar (1945).

© UNICEF/UNI43089/NAMƏLUM MÜƏLLİF

Pakistanın Karaçi şəhərindəki UNICEF-in köməklik göstərdiyi bir məktəbdə dərstdən sonra skamyada oturmuş qızlar kitabları bölüşdürür (1983).

© UNICEF/UNI46382/ISAAC

kimi qəbul edilən UNICEF fəaliyyət göstərdiyi müddət ərzində çox sayda uğura imza atmışdır. UNICEF-in fəaliyyətinin nəticələrini konkret kəmiyyət göstəriciləri (Keçən əsrin **80-ci illərində** UNICEF özünün çox saylı tərəfdaşları ilə birlikdə uşaq ölümlərinin sayının azaldılması üçün tədbirlər həyata keçirməyə başladı və bu sahədə ən nikbin proqnozlarda verilənlərdən də yüksək nəticələrə nail oldu), effektivliyini isə konkret keyfiyyət göstəriciləri (UNICEF uşaqların sadəcə sağ qalması ilə kifayətlənmir və onların ailə daxilində, təhsil müəssisələrində, icma daxilində əlverişli şərait yaradılması yolu ilə inkişaf etməli olduğuna inanır) əks etdirir.

Müharibədən sonra başlayan və günümüzə qədər davam edən dövr ərzində əldə etdiyi nailiyyətlər olmasa, UNICEF hər bir oğlan və qızın sağ qala, təhlükəsiz və firavan həyat sürə bildiyi gələcəyi təsəvvür edə bilməzdi. Bərabərliyin təmin edilməsi istiqamətində təşkilatın həyata keçirdiyi və sosial müdafiəsi ən zəif olan uşaqları, onların ailələrini ön plana çıxaran fəaliyyətin əsas məğzi də məhz budur. Çünki, ailə və icmanın uşaqların inkişaf edə bildiyi mühit olmasını təmin etmək sadəcə yaxşı və düzgün iş kimi deyil, həm də dayanıqlı inkişaf, qlobal səviyyədə stabillik baxımından strateji əhəmiyyət daşıyan məsələ olaraq qəbul edilməlidir.

Fəaliyyət göstərdiyi 70 il ərzində UNICEF uşaq ölümlərinin sayının azaldılması, uşaqların sağlamlığının və rifahının təmin edilməsi sahəsində təcrübəsini zənginləşdirmiş, bacarıqlarını təkmilləşdirmişdir. Təşkilat daima tibb elmi, səhiyyə xidməti, qidalanma, eləcə də su və sanitariya təminatı, gigiyenanın təmin edilməsi sahəsində əldə edilən irəliləyişlərdən faydalanmış, digər sektor və qurumların da özünün əldə etdiyi nailiyyətlərdən, irəliləyişlərdən faydalanmasına çalışmışdır. İnsanın fərasəti və bacarığı, dizayn sahəsində innovasiyalar UNICEF-in "fərqləndirmə nişanı" hesab edilə bilər, çünki fəaliyyətinin ilk illərində pasterizə edilmiş südün paylanmasından bu gün ən əlçatmaz ərazilərdə uşaqların sağlamlıq vəziyyətinin

və qidalanmasının nəzarət altında saxlanması üçün mobil rabitə sistemlərinin istifadəsinə qədər təşkilat daima sadə, ancaq yüksək effektivliyə malik müdaxilə üsullarını tətbiq etmişdir.

UNICEF-in fəaliyyətinə çox sayda prizmadan baxmaq olar, çünki, onun fəaliyyətinin təsiri bir çox sahədə hiss edilir. Ölkə nümayəndəliklərimiz və milli komitələrimiz vasitəsi ilə biz, 190-dan çox ölkədə və regiondakı tərəfdaşlarımızla birlikdə uşaqlar üçün əlverişli sosial siyasətin reallaşdırılması istiqamətində işləyirik. Proqramlarımızın həyata keçirildiyi ölkələrdə bu iş həmin ölkələrin hökumətləri ilə bağlanan və uşaqlarla əlaqədar milli prioritetləri ön plana çıxaran müqavilələrlə tənzimlənir.

Növbəti səhifələrdə UNICEF-in uşaqlar və gənc nəsillərin həyatına təsiri nəzərdən keçirilir. Həmin təsirin təməlinə UNICEF-in özünün qeyd etdiyi uğurları, keçmişdən çıxardığı dərslər və uşaq hüquqlarının qlobal səviyyədə müdafiəsi üzrə aparıcı qüvvəyə çevirən nailiyyətləri dayanır. Təşkilatın fəaliyyətinin tarixi əhəmiyyət kəsb edən dövrlərindən bəhs edən səhifələrdə UNICEF proqramları sayəsində xilas edilmiş, sağ qalmış və həyatında köklü müsbət dəyişikliklər baş vermiş insanların qısa hekayələri də nəql edilir.

Bütövlükdə burada nəql edilən fəaliyyət tarixçəsi və həyat hekayələri UNICEF-in 70 illik keçmişinə nəzər salmaqla yanaşı gələcək çağırışlara və nailiyyətlərə ilkin baxış mahiyyətindədir, çünki bizim sürətlə dəyişən dünyamızda belə keçmiş tarix deyil, proloqdur.

UNICEF-İN FƏALİYYƏTİNƏ ÇOX SAYDA PRİZMADAN BAXMAQ OLAR, ÇÜNKİ, ONUN FƏALİYYƏTİNİN TƏSİRİ 190 ÖLKƏDƏ VƏ REGIONDA BİR ÇOX SAHƏDƏ HISS EDİLİR.

UŞAQ HÜQUQLARI MÜBARİZƏÇİLƏRİ

Beynəlxalq Fövqəladə Uşaqlara Yardım Fondu kimi **1946-cı** ildə təsis edildikdən sonra növbəti bir il ərzində ABŞ və Kanada hökumətləri UNICEF-in fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsinə böyük məbləğlər ayırmışdır. Növbəti bir neçə il ərzində daha 46 ölkə təşkilatın maliyyələşdirilməsində iştirak etməyə başlamışdır.

1953-cü ildə BMT-nin Baş Məclisi daimi mandat verməklə yanaşı təşkilatın adını da qısaltmışdır — BMT-nin Uşaq Fondu. Bununla belə, BMT-nin Uşaq Fondu sonrakı illərdə təsis edildiyi ildəki adının müxtəsər forması olan "UNICEF" qısaltması altında və elə həmin il tərtib edilmiş bayraq altında fəaliyyət göstərməyə davam etmişdir və bu gün bu iki simvol bütün dünyada uşaqların rifahının rəmzinə çevrilmişdir.

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə uşaqların ehtiyaclarının uzunmüddətli perspektivdə yerinə yetirilməsi tapşırılan UNICEF öz fəaliyyət sahəsini tezliklə əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirmişdir. Donor ölkələrdəki milli komitələrin getdikcə böyüyən şəbəkəsi UNICEF-in fəaliyyətinə dəstək verməyə başlamış, onun maliyyələşdirilməsi üçün böyük məbləğlərin ayrılmasına nail olmuşdur.

Tezliklə, Geniş səlahiyyətli səfir olaraq təyin etdiyi kino ulduzu Denni Keyin (Danny Kaye) sayəsində UNICEF-in özü "ulduza" çevrildi. Keyin ardınca bu ənənə Odri Hepbörn (Audrey Hepburn) və Rocer Murdan (Roger Moore), Anjelika Kidjoya (Angélique Kidjo) və Devid Bekhemə (David Beckham) qədər UNICEF-in yüzlərlə xoşməramlı səfiri tərəfindən davam etdirildi.

1959-cu ildə BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən uşaqların müdafiə olunmaq, təhsil almaq və səhiyyə xidmətlərindən istifadə etmək hüququnu konkretləşdirən ilk beynəlxalq sənəd olan Uşaq hüquqları haqqında Bəyannamə qəbul edildikdən sonra UNICEF-in mandatı daha da genişləndi.

Çox keçmədən, yəni cəmi altı il sonra təşkilatın fəaliyyəti beynəlxalq səviyyədə qiymətləndirilmiş, **1965-ci** il üçün Nobel sülh mükafatı ona verilmişdir. Bu yüksək mükafatı qəbul edərkən İcraçı direktor Henri Labouisse (Anri Labuiss) öz minnətdarlığını belə ifadə etmişdir: "Siz bu gün bizi daha da güclü etdiniz"

UNICEF-in uşaqlara həsr olunmuş fəaliyyəti BMT tərəfindən "Beynəlxalq uşaq ili" elan edilən **1979-cu** ildə də dünyanın diqqət mərkəzində idi. Təşkilat həmin il yaranmış bu tarixi fürsətdən istifadə edərək hökumətləri uşaq hüquqlarını təminat altına alan siyasətin reallaşdırılmasına təşviq etməyə çalışdı.

1989-cu ildə BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən Uşaq hüquqları haqqında Konvensiya qəbul edildi. Uşaqların istismar, sui-istifadə və zorakılığın istənilən formasına qarşı müdafiəsi, eləcə də onlara qarşı laqeyd münasibətin qarşısının alınması məqsədilə işlənib

hazırlanmış ilk qlobal standartlar toplusu olan Konvensiya insan hüquqları haqqında tarixdə ən geniş miqyaslı və ən tez qəbul edilən ilk saziş oldu.

Konvensiyanın bu uğuruna əsaslanan UNICEF dünya tarixində ilk dəfə Ümumdünya Uşaq Sammitinin keçirilməsi barədə təklifi dəstəklədi. Ümumdünya Uşaq Sammiti **1990-cı** ildə, dünyanın bütün regionlarından olan 71 dövlət və hökumət başçısının iştirakı ilə keçirilmişdir. Sammit növbəti onilliyə əhatə edən və uşaq ölümlərinin azaldılması, eləcə də uşaqların sağlamlığı, qidalanması, təhsili və müdafiəsi sahələrində konkret hədəfləri müəyyənləşdirən fəaliyyət planının imzalanması ilə nəticələnmişdir.

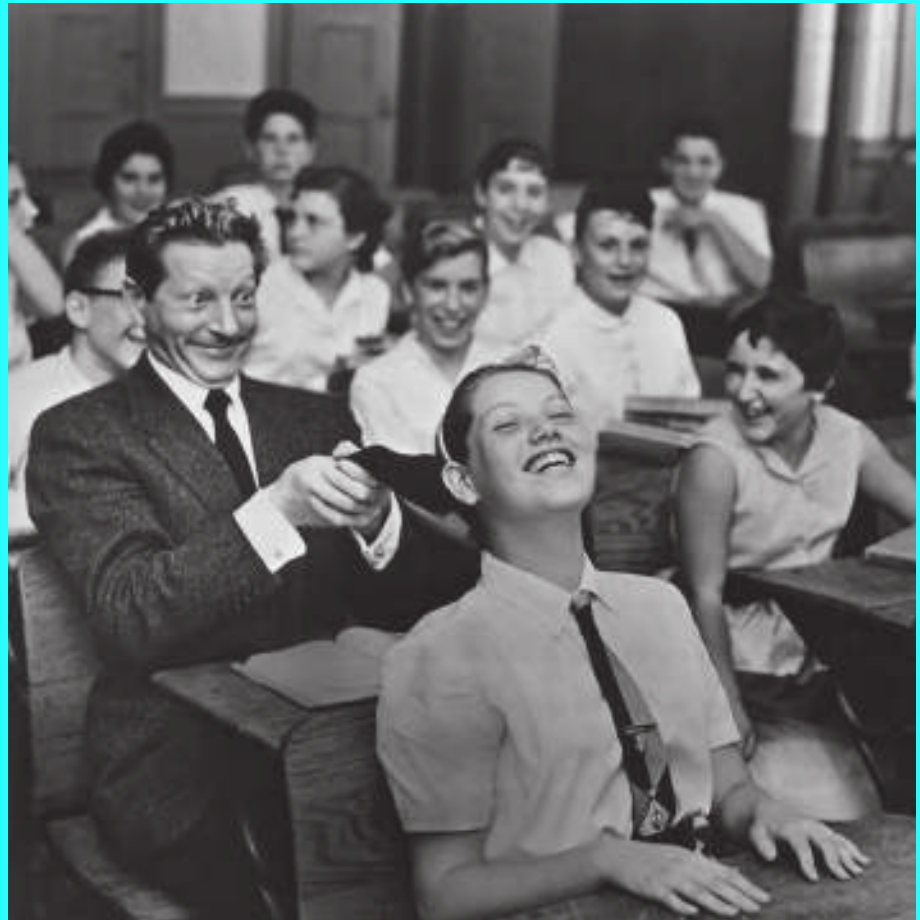
UNICEF yeni minillikdə də uşaqların ehtiyaclarının dünya gündəminin ən vacib məsələləri sırasında qalmasını təmin etmişdir. **2002-ci** ildə keçirilən, Uşaqlara dair xüsusi Sessiya BMT-nin Baş Məclisinin istisnasız olaraq uşaqlara həsr etdiyi və tarixdə ilk dəfə uşaqların rəsmi nümayəndə kimi iştirak etdiyi ilk yığıncağıdır. Bu sessiya Minilliyin İnkişaf Məqsədləri Bəyannaməsində ifadə edilən və uşaqları ön plana çıxaran məqsədlərə böyük diqqət göstərildiyi dövrə təsadüf edirdi.

Minilliyin İnkişaf Məqsədləri Bəyannaməsinin başa çatdığı **2015-ci** ildən sonra da UNICEF və onun tərəfdaşları növbəti dövr üçün müəyyənləşdirilən və məqsədlərdə uşaqların ehtiyaclarının daha çox nəzərə alındığı növbəti qlobal hədəflərin qəbulu üçün məqsədyönlü fəaliyyətə başlamışdır. Bütün oğlan və qızların müdafiəsi, sosial inteqrasiyası ilə əlaqədar Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində (DİM) birmənalı olaraq ifadə edilən vədlər

və öhdəliklər bu məqsədyönlü fəaliyyətin effektivliyindən xəbər verir. Dünya ictimaiyyəti sosial müdafiəsi ən zəif olan uşaqlar üçün sosial ədalət və bərabərlik prinsiplərinin daha da möhkəmləndirilməsi ilə cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafı arasında əlaqə olduğunu getdikcə daha dərinlən dərk edir.

UNICEF-in Geniş səlahiyyətli səfiri Denni Key (Danny Kaye) 1954-cü ildə Nyu Yorkun Bruklin rayonundakı ibtidai məktəbdə zarafatla bir qızın saçını tutur (1954).

© UNICEF/UNI39700/NAMƏLUM MÜƏLLİF

Yeriməyi yenice öyrənmiş bir uşaq
Haitidəki Ceremi qəsəbəsində Metyu
qasırğasının dağıtdığı bir evin yaxınlığında
başını yere qoyur (2016).

© UNICEF/UN035311/LEMOYNE

BİR

**RİSK QRUPUNA
DAXİL OLAN
UŞAQLARA
HUMANİTAR YARDIMIN
GÖSTƏRİLMƏSİ**

Banqladeşlilər BMT-nin humanitar yardım və bərpa proqramı çərçivəsində UNICEF tərəfindən göndərilmiş ədyalların yük təyyarəsindən boşaldılmasına tamaşa edir (1972). © UNICEF/UN04123/OCKWELL

Təbii fəlakətlər, silahlı münaqişələr ictimai rezonans doğurmasa da, fəvqəladə vəziyyət hesab edilə biləcək qədər ciddi olan aclıq və xəstəliklərin yayılması kimi problemlər bütün dünyada uşaqlara, xüsusilə də yoxsulluq və sosial ədalətsizlikdən əziyyət çəkən uşaqlara öz təsirini göstərir. Təsis edildiyi gündən bu yana UNICEF belə böhranlı vəziyyətlərə heç vaxt biganə qalmamışdır.

Təcili humanitar yardım ilə dayanıqlı inkişaf fəaliyyəti konsepsiyası arasındakı sərhədləri yox edən UNICEF böhran vəziyyətinin yaranmasından əvvəl, davam etdiyi müddət ərzində və başa çatdıqdan sonra uzun müddət ərzində uşaqlara zəruri xidmətləri göstərən sistemlərin gücləndirilməsinə çalışır. Bu dəstək fəaliyyəti sayəsində yerli icmalar fəvqəladə hallara qarşı daha yaxşı hazırlaşsa, təbii fəlakətlərə qarşı daha dayanıqlı ola bilər.

Keçən əsrin **60-cı** illərinin sonunda iki il davam edən quraqlıq və məhsulun zay olması Hindistanın Bihar ştatında aclığa səbəb olmuşdu. Nəticədə yaranmış böhran vəziyyəti o vaxta qədər misli görünməmiş yardım səylərinin göstərilməsinə tələb edirdi. UNICEF həmin yardım çərçivəsində bölgəyə ərzaqla dolu 50 yük maşını və 500 motosiklet göndərmişdir. Fəvqəladə vəziyyətlə əlaqədar qida paylanması kimi təcili işin yerinə yetirilməsi ilə kifayətlənməyən UNICEF Hindistan hökuməti ilə birlikdə həmin bölgədə gələcəkdə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün bazanın formalaşması istiqamətində tədbirlər həyata keçirməyə başladı.

1967-ci ildə Bihar ştatında baş verməyə başlayan aclıqla mübarizədə təcili humanitar yardım səylərinin su və ərzaq təchizatı üzrə tədbirlərlə üst-üstə düşməsi ölkə üçün əslində bir firsətə çevrildi və tezliklə Hindistan özünü ərzaqla təmin edə bilən ölkələr siyahısına daxil oldu. Ərzaq təchizatı sahəsində problemlər və yoxsulluq davam etsə də, sonrakı dövrlərdə Hindistanda belə geniş miqyaslı aclıq müşahidə olunmamışdır.

Təxminən eyni vaxtlarda Nigeriyada baş verən, böyük faciələrə səbəb olan və Biafra müharibəsi adlandırılan

vətəndaş müharibəsi UNICEF-in silahlı münaqişə zonasında fəaliyyət göstərmək qabiliyyəti üçün əsl imtahan oldu. Neytrallıq siyasətinə ən ciddi şəkildə əməl edən təşkilat digər humanitar yardım təşkilatlarının tərk etdiyi Nigeriyada qala və hətta hökuməti Biafra anklavında ərzaq çatışmazlığından əziyyət çəkən insanlara ərzaq paylamağa razı sala bildi.

Nigeriyada əldə edilən təcrübə sonradan, **1979-cu** ildə Tailand ilə Kamboca arasındakı sərhəddə humanitar yardımın göstərilməsində çox faydalı oldu. Qırmızı Xəmərlərin artıq dörd ildir davam edən hakimiyyəti milyonlarla Kambocanın ölkəni tərk etməsinə səbəb olmuşdu. Qaçqınların sərhəd boyunca kortəbii yaranmış düşərgələri tezliklə çoxalaraq qaçqın meqapolisinə çevrildi. Təcili humanitar yardımın sərhəd zonalarına çatdırılmasında lider olan UNICEF öz doğma yurd-yuvasından didərgin düşmüş uşaqlar və ailələri sığınacaq və şirin sudan tutmuş kənd təsərrüfatı avadanlığına qədər ən zəruri vasitələrlə təmin etdi.

Münaqişələrin xroniki və uzunmüddətli hal aldığı ərazilərdə UNICEF əhaliyə əsas xidmətlərin fasiləsiz göstərilməsi üçün düşmən tərəflər arasında hərbi əməliyyatların müvəqqəti dayandırılmasına nail olmaq məqsədilə danışıqlar aparır. Hərbi əməliyyatların müvəqqəti dayandırıldığı və "Sakitlik günləri" adlandırılan həmin müddət ilk dəfə **1985-ci** ildə Salvadora tətbiq edilmişdir. Sakitlik günləri praktikası müharibə vaxtı belə immunizasiya (vaksinasıya) kampaniyalarının vaxtında, lazımi miqyasda aparılmasına imkan vermişdir. Bir çox ölkədə bu kampaniyalar risk qrupuna daxil olan uşaqların sağlamlığının qorunması üçün demək olar ki, yeganə vasitə idi.

İlk Sakitlik günlərinin baş tutduğu dövrdən sonrakı onilliklərdə də UNICEF Əfqanıstan, Anqola, Çeçenistan (Rusiya Federasiyası), Şri Lanka və Sudan kimi ölkələrdə münaqişələr davam edə-edə humanitar yardım göstərmək üçün danışıqlar aparmış, əksər hallarda buna nail olmuşdur.

UNICEF **1984-cü** ildə bir başqa humanitar fəlakətlə, Afrikada baş vermiş aclıqla mübarizə aparmışdır. Həmin il təşkilat "Afrika buynuzu" və "Sahel" adlandırılan regionlardakı 21 ölkədə aclıq və quraqlıqla üzlənmiş əhaliyə yardım göstərilməsi üçün 50 milyon, sonradan dəqiqləşdirildikdən sonra isə 67 milyon ABŞ dolları həcmində yardım göstərilməsi çağırışı ilə beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət etmişdir. Sonrakı dövrlərdə, o cümlədən **2011 və 2012-ci** illərdə Afrika qitəsində həyata keçirilən bənzər tədbirlər ərzaq qıtlığının və xəstəliklərin yayılmasının qarşısını müəyyən dərəcədə almışdır.

1989-cu ildə qəbul edildiyi ilk gündən etibarən Uşaq hüquqları haqqında Konvensiya UNICEF-in fəvqəladə hallarla bağlı fəaliyyəti baxımından böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Konvensiyada uşaqların zorakılıq, qəddar münasibət və istismara qarşı müdafiəsinin fəvqəladə hallar üzrə cavab tədbirlərinin ayrılmaz hissəsi kimi göstərilməsi bu nöqtəyi-nəzərdən xüsusilə əhəmiyyətli dir.

Mərkəzi və Şərqi Avropada, Müstəqil Dövlətlər Birliyində daşqınlardan tutmuş vətəndaş münaqişələri və iqtisadiyyatın çökməsi kimi humanitar yardımı zəruri edən fəvqəladə vəziyyətlər **90-cı illərin** əvvəlində UNICEF-ə humanitar yardım üçün müraciət edən ölkələrin sayını xeyli artırmışdır. Məhz bu dövrdə keçmiş Yuqoslaviya ərazisində yaşayan uşaqlar qəflətən baş vermiş silahlı münaqişənin, etnik mənşə zəminində zorakılığın və nifrətin qurbanına çevrilmişdir. Yuqoslaviya dünya xəritəsindən silindikdən sonra UNICEF məktəblərin yenidən açılmasında, yerli mütəxəssislərin posttravmatik stress pozuntusundan əziyyət çəkən uşaqların müəyyənləşdirilməsi sahəsində təlim almasında yerli hökumət orqanlarına yardım etmişdir.

Bu səylər böyük rezonans doğurmuş, beynəlxalq ictimaiyyəti sanki ayıltmışdır: İkinci dünya müharibəsindən sonra UNICEF-dən ilk yardımı alanlar arasında da Yuqoslaviyalı uşaqlar vardı.

1993-cü ildə UNICEF-in Kopenhagendəki təchizat şöbəsi (dünyanın humanitar yardım əşyalarının saxlandığı ən böyük anbarı burada yerləşir) uşaq və qadınlar üçün nəzərdə tutulmuş adi və humanitar yardım proqramları çərçivəsində dünyanın müxtəlif ölkələrinə 112 milyon ABŞ dolları həcmində ləvazimat göndərmişdir (Müqayisə üçün deyək ki, **2015-ci** ildə UNICEF tərəfindən bütün dünyada əldə edilmiş və Kopenhagendəki anbar, digər təchizat nöqtələri vasitəsi ilə göndərilmiş, təmin edilmiş ləvazimatların və xidmətlərin ümumi dəyəri 3,4 milyard ABŞ dollarına bərabər olmuşdur.)

UNICEF-in təchiz etdiyi humanitar yardım ləvazimatları **1994-cü** ildə Ruandada baş vermiş soyqırım zamanı da çox faydalı olmuşdur. Həmin il qərb ölkələrinin ordularına məxsus təyyarələr vasitəsi ilə münaqişə ərazisinə minlərlə ton humanitar yardım çatdırılmışdır. Dünya ictimaiyyəti kütləvi qırğınların qarşısını almaq üçün lazimi tədbirləri həyata keçirməsə də və ya həyata keçirilən tədbirlər nəticəsiz qalsa da, münaqişə başa çatdıqdan sonra UNICEF və onun tərəfdaşları kimsəsiz uşaqların müdafiəsində yaxından iştirak etmişdir. Regionda silahlı münaqişələr alovlandıqca milyonlarla insan öz daimi yaşayış yerin tərk etməyə məcbur oldu. UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən humanitar yardım mərkəzləri üçdə ikisi uşaqlar olan bu böyük qaçqın kütləsini sığınacaq, təmiz su və sanitariya təsisləri, ərzaq, təhsil imkanları və səhiyyə xidmətləri ilə təmin edirdi.

Yeni minilliyin başlanğıcında UNICEF Əfqanıstanda uzun sürən silahlı münaqişələrdən sonra qısamüddətli də olsa sülhün bərqərar olmasından istifadə edərək fəvqəladə hallarda belə təhsilin davam etdirilməsinin vacibliyini ön plana çıxarmağa çalışdı. Belə ki, **2001-ci** ildə Taliban hakimiyyətdən uzaqlaşdırıldıqdan və ölkədə uşaqların əksəriyyəti təhsilini davam etdirmək imkanı əldə etdikdən sonra UNICEF Əfqanıstanda fəaliyyət göstərən 3000-dən çox məktəbin 2790-ını tədris materialları ilə təmin etmişdir. Bu, 3 milyondan çox uşağın təhsil almaq imkanı ilə təmin edilməsi deməkdir. Həmin uşaqların üçdə birini qızlar təşkil edirdi ki, bu da 90-cı illərdə ibtidai sinif yaşındakı qızların ancaq beş faizinin məktəbə gedə bildiyi ölkə üçün böyük göstəricidir.

Ruandanın cənub-qərbində, dəhşətli soyqırım fəlakəti başa çatdıqdan sonra UNICEF-in dəstəyi ilə qurulmuş bir qaçqın düşərgəsindəki çadırda uzanmış iki uşaq (1994). © UNICEF/UNI55078/PRESS

2004-cü ildə Hind okeanında baş vermiş sunami nəticəsində hər iki valideynini itirmiş bir qız UNICEF-in yardımı ilə tikilmiş "uşaqların ehtiyacının nəzərə alındığı məktəbdə" dərslərini başa çatdıqdan sonra velosipedlə evə qayıdır (İndoneziyanın Aceh əyaləti)

© UNICEF/UNI6311/ESTEY

Qızların, xüsusilə də əsrlər boyu gender ayrı-seçkiliyinin hökm sürdüyü, qadınların məktəbə buraxılmadığı icmalardakı qızların sadəcə Əfqanıstanda deyil, bütün dünyada oğlanlarla bərabər təhsil almaq imkanına malik olması UNICEF-in həyata keçirdiyi proqramların, o cümlədən humanitar yardım proqramlarının əsas məqsədlərindən biridir. Əfqanıstanda isə UNICEF Təhsil nazirliyi ilə birlikdə ölkənin bəzi regionlarında qızların təhsil ala bilməsi üçün müxtəlif təhsil proqramları, o cümlədən alternativ təhsil proqramları reallaşdırmışdır. İcma məktəbləri yerli tələb əsasında formalaşdığına, istifadəsi (davamiyyət) asan olduğuna görə, qızlar təhsil ala, bəzi hallarda isə ibtidai təhsili başa vura biləcək qədər uzun müddət ərzində təhsil ala bilərdi.

Həmin dövrdə baş vermiş bir başqa fəlakət, yəni **2004-cü** ilin dekabrında Hind okeanında yaranan sunaminin 10-dan çox ölkəyə zərər vürməsi, ənənəvi humanitar yardım modelləri üçün çox ciddi sınaq oldu. Bu təbii fəlakət Asiya və Şərqi Afrikada 200 mindən artıq insanın həyatına son qoydu, çox sayda insan itkin düşdü. Yüz minlərlə insan öz yaşayış yerindən didərgin düşdü. UNICEF və onun tərəfdaşları geniş miqyaslı cavab tədbirləri həyata keçirməyə başladı. UNICEF tərəfindən sunamidan sonrakı bərpa proqramının həyata keçirildiyi üç il ərzində həmin humanitar yardım tədbirlərindən 60 milyondan çox uşaq və qadın faydalana bilmişdir.

Tərəfdaş humanitar təşkilatlar üçün qlobal forum funksiyasını yerinə yetirən Qurumlararası Daimi Komitə **2005-ci** ildə su təchizəti, sanitariya təminatı və sanitariya-gigiyenik tədbirlərin gücləndirilməsi (WASH), səhiyyə, ərzaq təminatı, təhsil, müdafiə və humanitar böhranlarda zəruri olan digər müdaxilələrlə əlaqədar məsuliyyətin daha uzunmüddətli perspektivdə bölüşdürülməsi üçün yeni, "klaster" adlandırılan yanaşma tərzini tətbiq etməyə başladı. Bu konsepsiya çərçivəsində hər bir sektor üçün rəhbər qurum təyin edilmişdir. UNICEF özü su təchizəti, sanitariya təminatı və sanitariya-gigiyenik tədbirlərin gücləndirilməsi (WASH) və ərzaq təchizəti üzrə rəhbər qurum funksiyasını yerinə yetirməklə yanaşı digər qurumlarla birlikdə humanitar yardımın təhsil sektoruna rəhbərlik edir. Bundan başqa, təşkilat uşaqların müdafiəsi üzrə koordinator funksiyasını yerinə yetirir və BMT-nin Əhali fondu (UNFPA) ilə birlikdə gender əsaslı zərəkəliklə əlaqədar cavab tədbirlərinə, eləcə də onun qarşısının alınması üzrə fəaliyyətə rəhbərlik edir.

“Klaster” yanaşma tərzi humanitar yardım fəaliyyətində aparılan islahatların daha geniş konteksti çərçivəsində fəvqəladə hallarda koordinasiyanın daha yaxşı təşkil edilməsi, hesabatlılığın artırılması məqsədini güdür. Klaster yanaşması bu gün də tətbiq edilməkdədir.

UNICEF-in böhranlı vəziyyətlərlə bağlı cavab tədbirlərinin həyata keçirilməsi böhranların təsir etdiyi uşaqların hüquqlarının qorunması üçün çərçivə rolunu oynayan Humanitar fəaliyyət sahəsində uşaqlarla bağlı əsas öhdəliklərlə tənzimlənilir. Bu sənəd fəvqəladə hallardan əziyyət çəkən uşaqların təxirəsalınmaz ehtiyaclarının daha effektiv şəkildə yerinə yetirilməsi məqsədilə işlənilib hazırlanmışdır. Uşaqlarla bağlı əsas öhdəliklər ərzaq təchizatı, səhiyyə xidməti, WASH (su, sanitariya və gigiyena standartlarının tətbiqi) və uşaqların müdafiəsi kimi sahələr üzrə qısamüddətli zəruri tədbirlərlə yanaşı, yerli icmaların gələcəkdəki fəvqəladə hallara daha yaxşı hazırlaşması məqsədilə “əvvəlkindən də yaxşı etmək” fəlsəfəsini əsas götürən uzunmüddətli planları da əhatə edir. Son onillik ərzində təşkilatın fəvqəladə hallarla bağlı, o cümlədən 2010-cu ildə Haitidə baş vermiş zəlzələ və həmin ilin sonunda Pakistandakı daşqınlarla bağlı həyata keçirdiyi bütün tədbirlərin təməlinə həmin əsas öhdəliklər dayanır.

Sadəcə **2014-cü** ildə UNICEF 98 ölkədə 300-dən çox fəvqəladə halla bağlı tədbirlər həyata keçirmişdir. Onların arasında üç irimiqyaslı humanitar böhranı xüsusilə qeyd etmək yerinə düşərdi: Cənub-şərqi Asiyada milyonlarla uşağı su ilə yayılan xəstəliklərə yoluxmaq riski və digər təhlükələrlə üz-üzə qoymuş Hayan qasırgısı; Qərbi Afrikada minlərlə insanın ölümünə səbəb olmuş, 5 milyon uşağı təhsil almaq imkanından məhrum etmiş Ebola virusu böhranı; Suriya Ərəb Respublikasında yüz minlərlə ailənin öz evindən didərgin düşməsi ilə nəticələnən və hələ də davam edən qanlı münaqişə.

UNICEF Suriyada tüğyan edən silahlı münaqişə ilə bağlı tədbirlərdə yaxından iştirak etməkdədir. Təşkilatın bu tədbirlər üzrə fəaliyyətinə strateji rəhbərlik milyonlarla qaçqının sığındığı qonşu İordaniya, Livan və Türkiyədən həyata keçirilir. Suriya daxilində humanitar yardımın əhaliyə çatdırılması əməkdaşlar üçün ciddi təhlükə yaratsa da, yardım fəaliyyətində fasilə yaranmamışdır.

Təşkilat **2015-ci** ildə münaqişədən əziyyət çəkən 10 milyondan çox Suriyalını təmiz su və məqbul sanitariya şəraiti ilə təmin etmişdir. Bunun üçün ölkənin əksər bölgələrində su maşınları ilə əhaliyə su daşınmış, sıradan çıxmış su təchizatı sistemləri təmir edilmiş, yeni quyular qazılmış, suyun təmizlənməsi üçün dezinfeksiyaedici maddələr paylanmışdır. Suriya Ərəb Respublikası və silahlı münaqişələrin davam etdiyi digər ölkələrdə təmiz su təchizatı xəstəliklərin qarşısını alır və uşaqlar arasında ölüm hallarını azaldır.

Bundan başqa, UNICEF Suriyanın paytaxtı Dəməşq şəhərindən cəmi 7 km məsafədə yerləşən Dərayya rayonunda 4000 nəfərlik yerli bir icmanı vaksin və digər səhiyyə ləvazimatları, eləcə də tədris materialları ilə təmin etmişdir. Həmin icmanın yerləşdiyi qəsəbə dörd ildən çox idi ki, mühasirə şəraitində yaşayırdı. UNICEF-in çatdırdığı ləvazimatlar BMT və Suriya Ərəb Qırmızı Aypara cəmiyyətinin birgə təşkil etdiyi, iki konvoyla daşınan yardımın tərkibində daşınmışdır.

Fəaliyyətinin ilk dövründə təşkilatın yeganə funksiyası humanitar yardım göstərilməsi idi. Təşkilatın fəaliyyətinin əsas hissəsini hələ də fəvqəladə hallarla əlaqədar tədbirlər təşkil edir. Bu fəlakətlərin çoxu UNICEF-i və onun tərəfdaşlarını son onilliklər ərzində sınağa çəkən qəfil təbii fəlakətlər və amansız silahlı münaqişələrdən ibarətdir. Ətraf mühit korlanması və iqlim dəyişikliyi kimi digər çağırışlar yeni olsa da, bunlar son dərəcə ciddi təhlükə mənbələridir.

UNICEF iqlim dəyişikliyi və onun həssas qruplardan olan əhali üçün yaratdığı çətinlikləri qarşısı ilə bu gün alınmalı olan inkişaf məsələsi kimi nəzərə alır və bundan törəyə biləcək digər humanitar fəsadların ən azından azaldılmasını zəruri hesab edir. Qeyd etməliyik ki, iqlim dəyişikliyinə fəsadları, o cümlədən ekstremal meteoroloji hadisələr, daşqınlar və quraqlıq hadisələri birbaşa global böhranın yaranmasına gətirib çıxaran karbon emissiyalarının buraxılmasında cüzi rol oynayan ölkələrdəki əlverişsiz şəraitdə yaşayan uşaqlara son dərəcə mənfi təsir göstərir.

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

HİBA

Hiba Al Nabolsi müharibə nəticəsində viran olmuş Suriya Ərəb Respublikasında böyümüş, təhlükəsiz sığınacaq tapmaq ümidi ilə böyük məsafə qət etmiş 10 yaşlı qızıdır. Bu gün o, ailəsi ilə birlikdə qaçqın və miqrantlar üçün keçmiş Yuqoslaviyanın ərazisində salınmış müvəqqəti düşərgədə yaşayır və UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən, uşaqların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış tədris məkanında bədii yaradıcılıq üzrə tədbirlərdə iştirak edir, xarici dil öyrənir. Münaqişə və ailəsi ilə birlikdə Aralıq dənizindən keçdikləri o təhlükəli səyahətin xoşagəlməz xatirələrinə baxmayaraq, Hibanın böyük xəyalları var və o, gələcəyə nikbin baxır. O deyir: “Gələcəyim parlaq olacaq. Bunu bilirəm. İngilis dili müəlliməsi olmaq, uşaqlara ingilis dilini öyrətmək istəyirəm. Bütün uşaqların ləyaqətlə yaşamaq haqqı var.”

© UNICEF/UN034289/TORGOVNIK

Efiopiyanın kndlərindən biri olan Benishangul-Gumuz kəndində UNICEF-in proqramı çərçivəsində qurulmuş "model evdə" oturan qız. Həmin proqram evlərini təhlükəsiz, təmiz, gigiyenik və uşaqların ehtiyaclarına uyğun vəziyyətdə saxlamaları üçün kəndlilərə kömək etmək məqsədini güdüdü (2016).

© SIMONLISTERPHOTOGRAPHY.COM

İKİ

UŞAQ ÖLÜMLƏRİ
VƏ SAĞLAMLIĞIN
MÜHAFİZƏSİ
SAHƏSİNDƏ
İNQİLABI
DƏYİŞİKLİKLƏR

1953-cü ildə BMT-nin daimi mandatı verildikdən sonra UNICEF öz üzərinə sadəcə humanitar yardımını zəruri edən fəvqəladə hallar kontekstində deyil, ümumilikdə uşaqların sağlamlığının mühafizəsi üzrə məsuliyyət götürmüşdür. Həmin tarixdən sonra təşkilatın uşaqların rifahı ilə bağlı fəaliyyət konsepsiyası daha da genişlənərək uzunmüddətli perspektivdə uşaq ölümləri və uşaqların sağlamlığının mühafizəsi üzrə göstəriciləri də əhatə etməyə başlamışdır.

İkinci dünya müharibəsi başa çatdıqdan sonra Avropada çox sayda uşaq vərəm xəstəliyinə tutulmuşdu. Asiyada milyonlarla insan dəri, sümük və qığırdaq toxumalarında xora yaradan qeyri-zöhrəvi sifilis xəstəliyinə yoluxmuşdu. Skandinaviya Qırmızı Xaç Cəmiyyəti tərəfindən vərəmin müalicəsi üçün dərman preparatı uğurla sınaqdan keçirildikdən və vaksinasia protokolu tərtib edildikdən sonra UNICEF həmin preparatın və immunizasiya kampaniyasının Asiya, Afrika, Amerika qitələrinə yayılmasını maliyyələşdirmişdir. Eyni zamanda, UNICEF İndoneziya və Tailandda qeyri-zöhrəvi sifilis xəstəliyinə qarşı mübarizə kampaniyasını həyata keçirirdi və onilliyin sonuna doğru 30 milyondan çox insanı müalicə edə bilmişdi.

Bu iki genişmiqyaslı immunizasiya kampaniyası sonradan UNICEF-in vizit-kartına çevrilmiş kütləvi immunizasiya səylərinin reallaşması üçün münbit zəmin formalaşdırmışdır. Təşkilatın İcraçı direktoru Anri Labuissin ölkə nümayəndələrini ana və uşaq sağlamlığının mühafizəsi üzrə xidmətlərin göstərilə biləcəyi, icma səviyyəli təşəbbüslərin müəyyənləşdirilməsi və həyata keçirilməsi ilə əlaqədar əməkdaşlıq etməyə çağırdığı və UNICEF-in Nobel Sülh Mükafatı ilə təltif edildiyi **1965-ci** ildə həmin kampaniyaların əhatə dairəsi daha da genişləndirilmişdir.

Yerli mütəxəssislərin öyrədilməsi və ən zəruri səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsi kimi aşağı səviyyələrdə xidmət

göstərməklə yanaşı, təşkilat böyük şirkətlərin yığıncaq zallarında, nazirliklərdə və digər yüksək instansiyalarda sosial müdafiəsi zəif uşaqlara, ailələrə göstərilən səhiyyə xidmətlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi üçün danışıqlar aparırdı. **1978-ci** ildə SSRI-nin Alma-Ata şəhərində (Qazaxıstanın indiki Almatı şəhəri) 130-dan çox ölkənin nümayəndələri bir araya gələrək öz vətəndaşlarına ən zəruri səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsi ilə bağlı razılaşma əldə etdi. Həmin tədbirdə iştirak edən və qarşılıqlarına “2000-ci ilə qədər bütün dünya əhalisinin sosial-iqtisadi baxımdan səmərəli və faydalı fəaliyyət göstərə biləcək qədər sağlam olması” kimi konkret məqsəd qoyan səhiyyə nazirləri, digər rəhbər şəxslər gələcək nəsillərin mənafeyini nəzərə alan siyasi iradə nümayiş etdirmişdir.

İcraçı direktoru Ceyms Qrantın (James Grant) artıq “uşaq ölümləri üzrə göstəricilərdə inqilabın” vaxtının gəlib çatdığını elan etməsi isə UNICEF-in tarixində, eləcə də müasir dövrdə uşaq sağlamlığının qorunması sahəsində dönüş nöqtəsi olmuşdur. UNICEF-in ən başlıca illik hesabat sənədi olan “Dünyada uşaqların vəziyyəti” məcmuəsinin **1982-ci** ildə çap edilmiş üçüncü nəşrində Qrant uşağın fiziki inkişafının müşahidə altında saxlanması, peroral rehidratasiya, ana südü, immunizasiya (birlikdə “GOBI” tədbirləri adlandırılır) kimi sadə və effektiv tədbirlər sayəsində körpə və uşaq ölümlərinin sayının xeyli azaldıla biləcəyini qeyd etmişdir. O, həmin tədbirlərin bəşəriyyətin inkişafını istənilən texnoloji

MINISTERIO DE SALUD PUBLICA
DEPARTAMENTO DE LUCHA ANTI TUBERCULOSA
UNIDAD MOVIL DE RAYOS X

UNICEF tərəfindən təmin edilmiş, səyyar rentgen cihazı quraşdırılmış yük maşınında Kosta Rikalı uşaqları vərəm müayinəsindən keçirməyə hazırlayırlar (1952).

© UNICEF/UNI43217/NAMƏLUM MÜƏLLİF

yenilikdən ya da sosial-iqtisadi siyasətdən daha irəli apara biləcəyini iddia edirdi.

Tarix Qrantın haqlı olduğunu göstərdi. Hesablamalara görə, **1990-cı** ilə qədər bu dörd istiqamətdə atılan addımlar bir-birinin təsirini daha da gücləndirərək 5 yaşdan kiçik təxminən 12 milyon uşağın ölümünün qarşısını almışdır.

Xüsusilə də, peroral rehidratasiyadan alınan nəticələr hətta sadə müdaxilənin belə necə effektiv ola biləcəyini göstərdi. Duz və şəkərin suda məhlulundan ibarət peroral rehidratasiya preparatın tətbiqi **1968-ci** ildə başlamışdır. Üç il sonra Banqladeşin öz azadlığı uğrunda başladığı müharibə müddətində preparat özünü vəba xəstəliyinin müalicəsində çox effektiv vasitə kimi göstərmişdir. Belə ki, ölümcül dehidratasiyanın qarşısı alınaraq xəstəliyə tutulmuş 3700 insanın 96 faizini müalicə etmək mümkün olmuşdur.

İshala səbəb olan vəba kimi xəstəliklərdən ölənlər uşaqların sayının bütün digər səbəblərdən ölənlərin sayı ilə müqayisədə çox böyük olduğu nəzərə alınsa, bu heyrətamiz nəticədir. **1990-cı** ildən **2000-ci** ilə qədər peroral rehidratasiya preparatından istifadə bütün dünyada ishaldan qaynaqlanan ölüm hallarının sayını iki dəfə azaltmışdır.

Profilaktikası mümkün olan digər uşaq xəstəliklərinin qarşısını almaq üçün UNICEF və onun tərəfdaşları universal immunizasiya kampaniyasına start vermişdir. **1985-ci** ildə Türkiyə hökuməti kütləvi vaksinasiya prosesini başlatmış, bunun üçün bütün ölkə ərazisində 45 000 vaksinasiya məntəqəsi qurulmuş, prosesə 77 mindən artıq səhiyyə işçisi cəlb edilmişdir. 5 milyondan çox valideyni difterit, gəyöskürək və tetanus kimi xəstəliklərə qarşı kombine vaksinin uşaqlara vurulmasına inandırmaq üçün hökumət ictimaiyyətin ən nüfuzlu nümayəndələrini, ulduzları və KİV-ləri səfərbər etmişdir. İki ay ərzində hədəf əhalinin 84 faizinə vaksin vurulmuşdur ki, bu da hökumətlərin bütün uşaqların kütləvi vaksinasiasının mümkün olacağına inanması baxımından mühüm göstəricidir.

80-ci illərin sonuna qədər digər ölkələrdə kütləvi immunizasiya sahəsində əldə edilən nailiyyətlər "sülh dövründə

İCRAÇI DİREKTORU CEYMS QRANTIN (JAMES GRANT) ARTIQA "UŞAQ ÖLÜMLƏRİ ÜZRƏ GÖSTƏRİCİLƏRDƏ İNQILABIN" VAXTININ GƏLİB ÇATDIĞINI ELAN ETMƏSİ İSƏ UNICEF-İN TARİXİNDƏ, ELƏCƏ DƏ MÜASİR DÖVRDƏ UŞAQ SAĞLAMLIĞININ QORUNMASI SAHƏSİNDƏ DÖNÜŞ NÖQTƏSİ OLMUŞDUR.

Qananın şimal-qərbində yerləşən bir tibb məntəqəsində UNICEF tərəfindən təmin edilmiş tərəzidə uşağın çəkisini ölçən mama (1960). © UNICEF/UN04149/UNICEF/UN04149

hökumətlərin dinc məqsədlərlə apardığı səfərbərlik” adlandırılan söyləri nəticəsində mümkün olmuşdur. Bu nailiyyətlər əvvəlki onilliyin iqtisadi durğunluğu və köklü dəyişikliklərin təsiri nəticəsində maliyyələşdirmədə çox ciddi problemlərin mövcud olmasına baxmayaraq əldə edilmişdir. **1990-cı** illərin əvvəllərinə qədər uşaqların immunizasiyanın qlobal göstəricisi 80 faizə çatdı.

Türkiyənin kütləvi immunizasiya kampaniyasında əldə etdiyi təcrübədən indiyə qədər istifadə edilir. Cari əsrin əvvəllərində İraqda baş verən müharibə, silahlı münaqişələr, zorakılıq kimi hallar UNICEF və onun tərəfdaşları tərəfindən 5 yaşdan kiçik milyonlarla uşağın poliomiellitə qarşı vaksinasiyasına mane olmamışdır. Daha sonra UNICEF bu sətirlərin yazıldığı tarixə qədər poliomiellitin tüğyan etdiyi üç ölkədə — Əfqanıstan, Nigeriya və Pakistanda yerli və mərkəzi səviyyədə resursları cəlb edərək bu xəstəliyin qlobal miqyasda qarşısının alınması üçün başladılmış təşəbbüsün hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmişdir.

Təşkilatın xəstəliyə qarşı immunizasiyanın lehinə təkidlə çıxış etməsi nəticəsində **2009-cu** ildə sadəcə Nigeriyada 3 milyon uşağa vaksin vurulmuş, ölkənin xəstəliyin ən çox yayılan bölgələrində ölüm göstəriciləri tarixi minimuma qədər azalmışdır.

İmmunizasiyanın daima diqqət mərkəzində saxlanması sayəsində bəşəriyyət ölümə nəticələnən bir başqa xəstəliyin, ana və uşaqların yoluxduğu tetanus xəstəliyini demək olar ki, birdəfəlik aradan qaldırmağa müvəffəq olmuşdur. Ana və körpənin həyatı üçün təhlükə törədən bu xəstəlik hamiləlik və doğuş zamanı hökm sürən antisanitar şərait nəticəsində meydana gəlir. **1989-cu** ilin başlanğıcında xəstəliyin bütün dünyada ləğv edilməsi üçün kampaniya başlatılmışdır. “Kiwaniş International” təşkilatı ilə uzun müddətdir davam edən əməkdaşlığı çərçivəsində UNICEF xəstəliyin bir çox ölkədə tamamilə aradan qaldırılmasını mümkün edən proqramlara dəstək vermişdir. Bu gün 19 ölkədə bu xəstəliyə hələ də rast gəlinir.

UNICEF-in son onilliklər səhiyyə sahəsində reallaşdırdığı proqramlar arasında uşaqların sağlamlığına çox böyük zərər

UNICEF-İN SƏHIYYƏ SAHƏSİNDƏ HƏYATA KEÇİRDİYİ TƏDBİRLƏRİN TARİXİ GÖSTƏRİR Kİ, UÇ ONİLLİK ƏVVƏL UŞAQ ÖLÜMLƏRİ ÜZRƏ MÜƏYYƏNLƏŞDİRİLMİŞ HƏDƏF GÖSTƏRİCİLƏRƏ NAIL OLMAQ MÜMKÜNDÜR.

**Uşağına peroral üsulla poliomielit
əleyhinə vaksın verən bir
Cənub-qərbi Asiyalı ananın əks
etdirildiyi plakat (1991).**

© UNICEF/UNI29914/DAVEY

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

SALAMATU

Cəmi 10 yaşlı olan Salamatu Korsu öz üzərində son dövrlərin səhiyyə sahəsində baş vermiş ən böhranlı vəziyyətinin — Qərbi Afrikadakı Ebola epidemiyasının təsirini hiss etməli olmuşdur. O, Syerral Leonədə, 2014-cü ildə ilk Ebolaya yoluxma faktlarının bir neçəsinin qeydə alındığı Kenema adlı bir qəsəbədə yaşayır. Atasını bu xəstəlik nəticəsində itirdikdən sonra iki qardaşı və anasında olduğu kimi Salamatuda da onun əlamətləri meydana gəlməyə başladı. Ailənin digər xəstələrlə birlikdə müalicə edildiyi xəstəxana UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərirdi. Həmin xəstəxana xəstələri evə göndərdikdən sonra da nəzarət altında saxlayırdı. UNICEF “bizim həyatımızı xilas etdi” — deyər Salamatu danışır və əlavə edir ki, tezliklə böyümək və işə girərək “ailəsinə kömək olmaq istəyir”.

© UNICEF/UN034077/TORGOVNIK

verən malyariya xəstəliyi ilə mübarizə məqsədini güdənlər də var. **1998-ci** ildə UNICEF BMT-nin İnkişaf Proqramı və Dünya Bankı ilə birlikdə “Malyariya xəstəliyinə yoluxmanın miqyasını azaltmaq naminə tərəfdaşlığın (Roll Back Malaria Partnership)” təsisçi üzvü olmuşdur. Bu təşkilat malyariyanın müalicəsi və tədqiqi lehinə, bunun üçün daha çox resursun səfərbər edilməsi, o cümlədən həşəratlara qarşı preparatlar hopdurulmuş torlar kimi xəstəliyi nəzarət altında saxlamağa imkan verən yeni texnologiyaların tətbiq olunması naminə qlobal səviyyədə irəli sürülən təşəbbüslərdə iştirak edir.

2014-cü ildə başlayan, **2015-ci** ildə də davam edən Ebola epidemiyası UNICEF-in səhiyyə işçiləri üçün dönüş nöqtəsi oldu. Qvineya, Liberiya və Syerra Leonədə yerli səhiyyə təşkilatlarına öz kadrları və ləvazimatları ilə yardım edən UNICEF və onun tərəfdaşları bu son dərəcə yoluxucu, ölümcül, böyük əraziləri əhatə edən xəstəliyin yayılmasına qarşı müdafiə, profilaktika və sosial səfərbərlik istiqamətində əlindən gələni bütün səyləri göstərmişdir.

UNICEF-in səhiyyə sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlərin tarixi göstərir ki, keçən əsrin 80-ci illərində uşaq ölümləri üzrə müəyyənləşdirilmiş hədəf göstəricilərə nail olmaq mümkündür. Belə ki, **1990—2015-ci** illər arasında 5 yaşına çatmamış uşaqlar arasındakı ölüm hallarının sayı qlobal səviyyədə iki dəfə azalmışdır. Bununla belə, **2015-ci** ildə də 5 yaşdan kiçik təxminən 16000 uşaq profilaktikası mümkün olan xəstəliklər nəticəsində ölmüşdür. 5 yaşdan kiçik uşaqlar üzrə ən yüksək ölüm göstəricisinə əhalinin ən yoxsul təbəqələrindən olan, kəndlərdə yaşayan və ya anaları savadsız olan uşaqlar arasında rast gəlinir.

Ancaq anaların uşaqların ölüm göstəricilərinin formalaşmasında, sağlamlığının mühafizəsində rolu onların aldığı təhsillə məhdudlaşmır. Buna görə də, UNICEF-in proqramları bütün qadınların, o cümlədən qızların, yeniyetmə qızların, anaların və uşaqlara qulluq edən yaşlı qadınların sosial inteqrasiyasına, iqtisadi fəaliyyət üzrə hüquqlarının genişləndirilməsinə yönəlir. Çünki bu, qadınlara uşaqların ölüm hallarının sayını azaltmaq və ailə daxilində uşağın sağlamlığını daha yaxşı qorumaq imkanı ilə yanaşı, ailələrinin təminatçısı, təşkilatçı və

liderlik kimi rollar verməklə üzvü olduqları icmanın sosial rifah yüksəltmələri üçün şərait yaradır.

Növbəti illər ərzində UNICEF bütün dünyada ana və uşaq sağlamlığının mühafizəsi üzrə səhiyyə xidmətlərində mövcud olan bütün çatışmazlıqları, boşluqları aradan qaldırmağı qarşısına məqsəd qoymuşdur. Bunun üçün təşkilat bir sıra digər müdaxilələrlə yanaşı, gənc bərabərliyinin bərqərar olması istiqamətində işləməyi, innovativ texnologiyalara investisiya qoymağı, yerli və mərkəzi səviyyəli səhiyyə sistemlərini gücləndirməyi planlaşdırır, çünki hər bir uşağın körpəlik dövründən sağlam olmaq, inkişaf etmək üçün şansa malik olmaq hüququ var.

Yunanistanın paytaxtı Aθınadaki
ibtdai mektəbin řagirdleri UNICEF-in
payladığı sūdü içir (1951).

© UNICEF/UNI41896/NAMƏLUM MÜƏLLİF

ÜÇ

ƏRZAQ TƏCHİZATI
SAHƏSİNDƏ
TƏMİN EDİLMƏSİ
MÜMKÜN OLAN
ÇOX ZƏRURİ
EHTİYAQLAR

Müharibənin nəticələrindən əziyyət çəkin uşaqlara humanitar yardım göstərilməsi məqsədilə təsis edilən UNICEF tezliklə “dünyanın südçüsü” ləqəbini qazandı. Belə ki, fəaliyyətinin ilk illərində, yəni keçən əsrin **40-cı** və **50-ci** illərində təşkilatın ərzaq təchizatı sahəsində yardım fəaliyyəti əsas etibarilə məkətblərdə, klinikalarda və qaçqın düşərgələrində uşaqlara süd paylamaqdan ibarət olmuşdur (Avropada, sonra Asiya, Afrika və Latin Amerikasında). Ancaq dünya, istisnasız olaraq uşaqlar üçün yaradılmış bu təşkilatdan əlbəttə ki, daha çox şey gözləməli idi.

1961-ci ildə, yəni 17 Afrika ölkəsi öz müstəqilliyinə qovuşduqdan bir il sonra, Amerika Birləşmiş Ştatlarının prezidenti Con Ficerald Kennedi (John F. Kennedy) BMT-nin Baş Məclisində çıxış edərkən növbəti onilliyin inkişaf onilliyi kimi qəbul olunmasını təklif etdi. UNICEF bu çağırışa müsbət cavab verərək inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bağıçılıq və heyvandarlıq təsərrüfatının, eləcə də kiçik miqyaslı kənd təsərrüfatı vahidlərinin inkişafı məqsədilə “tətbiqi qidalanma proqramları” adı verilən layihələr həyata keçirməyə başladı.

Ancaq böhran vəziyyətləri hələ də təcili tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edirdi. **1967-ci** ildə Biafra müharibəsi zamanı UNICEF ərzaq çatışmazlığı nəticəsində özlərini qidalandıra bilməyəcək qədər zəifləmiş uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi qida növü hazırladı. “K-Mix-2” adı verilən bu tərkib sonradan, yəni **1970-ci** ildə Banqladeşin müstəqilliyi uğrunda aparılan müharibə zamanı milyonlarla uşağın qidalanması üçün istifadə edildi. Bu gün UNICEF özünün bir çox humanitar yardım proqramlarında istifadəyə hazır, müalicəvi qida paketlərindən istifadə edir.

Uşaqların fiziki və əqli inkişafında qidanın oynadığı rolun əhəmiyyətini dərk edən UNICEF **1968-ci** ildən özünün iştirak etdiyi yerli təlim-tədris sxemlərində qidalanma sahəsində təhsilə xüsusi yer verməyə başladı. Bunu təcili həll edilməli məsələlər siyahısına salmaq üçün təşkilat

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) **1972-ci** ildə irəlilə sürdüüyü, zəruri səhiyyə xidmətlərinin ayrılmaz hissəsi kimi dövlətlərin ana və körpələrin qidalanmasına daha məsuliyyətli yanaşmasını tələb edən çağırışına qoşuldu.

1982-ci ildə hər iki təşkilat qidalanmanın yaxşılaşdırılması üçün konkret, diqqətəlayiq və təkrarlanması mümkün olan üsulların işlənilib hazırlanması məqsədilə Qidalanma sahəsində müştərək dəstək proqramını həyata keçirməyə başladı. Proqram çərçivəsində 29 ölkədə uşaqların sağlamlığı, böyüməsi və inkişafı, eləcə də anaların qidalanması istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

Qidalanma sahəsində müştərək dəstək proqramı çərçivəsində dəstəklənən uğurlu təşəbbüslərdən biri Tanzaniya Birləşmiş Respublikasında qida çatışmazlığının aradan qaldırılması məqsədilə həyata keçirilən və “*Üç A*” (*ingiliscə “Analysis” (analiz), “Assessment” (qiymətləndirmə) və “Action” (hərəkət) sözlərinin baş hərfləri*) yanaşmasından istifadə edilən İrinqa Qidalanma Proqramıdır. Bu proqram sayəsində yerli icmalar körpələrin və azyaşlı uşaqların qidalanma statusunun müşahidə altında saxlanmasında, qida çatışmazlığı hallarının aradan qaldırılmasında fəal iştirak edir.

Uşaqların körpəlikdən sağlam ola və həyata sağlam fərdlər olaraq başlaya bilməsi üçün UNICEF daima ana südü ilə

UNICEF-in dəstəyi ilə təşkil edilmiş və körpələri, azyaşlı uşaqları qidalandırmığı öyrədən kursdan məzun olmuş icma işçilərinin hazırladığı yeməyi yeyən qız (İndoneziyanın Mərkəzi Yava əyaləti, 2015).
© UNICEF/UN04247/ESTEY

**Çinin Daxili
Monqolustan deyilən
ərazisində yerləşən bir
kənddə evdə doğmuş
anaya yardım edən
mama (1993).**

© UNICEF/UNI54288/LEMOYNE

qidalanmanı təşviq və təbliğ etmişdir. Təşkilat, xüsusilə də, körpənin doğulduqdan sonra bir saat ərzində ana südü ilə qidalanmağa başlamasını, ən az ilk altı ay ərzində ancaq ana südü ilə qidalanmasını, ümumilikdə ana südü ilə qidalanmanın körpə ən az 2 yaşa çatana qədər davam etdirilməsini təşviq edir. Ana südü ilə qidalanma və böyümənin nəzarət altında saxlanması UNICEF-in keçən əsrin **80-ci** illərində uşaq ölümlərinin sayının azaldılması məqsədilə tətbiq etdiyi protokolda göstərilən başlıca vasitələr siyahısına daxil edilmişdir.

1981-ci ildə UNICEF və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) birlikdə ana südü əvəzləyicilərinin satış qaydalarının beynəlxalq məcəlləsini işləyib hazırlamışdır. Ana südü əvəzləyicilərinin əhali arasında və səhiyyə müəssisələrində təbliğini qadağan edən məcəllə ailələrin yanlış məlumatlandırılmasının qarşısını almaq və kommersiya şirkətlərinin təzyiqinə qarşı müdafiə olunmasını təmin etmək məqsədini güdür, çünki bu fəaliyyət ana südü ilə qidalandırma praktikasına, dolayısı ilə körpələrin sağlamlığına mənfi təsir edir.

1991-ci ildə UNICEF yenə ÜST ilə əməkdaşlıq çərçivəsində körpələrin istisnasız olaraq ana südü ilə qidalanması, doğuşdan sonra anaların sağlamlığının mühafizəsi məqsədilə “Uşaqların ehtiyaclarının nəzərə alındığı xəstəxana” layihəsini başlatdı. Bu günə qədər 150-dən çox ölkədə çox sayda xəstəxana həmin təşəbbüsə qoşulmuşdur.

1990-cı ildə keçirilmiş Ümumdünya Uşaq Sammiti, **1991-ci** ildə “Gizli aclığa son qoymaq” mövzusunda keçirilmiş konfrans və Qidalanma üzrə beynəlxalq konfrans çərçivəsində qəbul edilmiş öhdəliklər bir başqa məsələnin, əsas qidalandırıcı mikroelementlərin, xüsusilə də, yod, dəmir və A vitamini çatışmazlığının aradan qaldırılması üçün qidalanma sahəsində müdaxilələrin intensivliyinin artırılmasının vacibliyini ön plana çıxardı.

Uşaqlarda beyin bərpa oluna bilən zədələnməsinin əsas səbəbi yod çatışmazlığıdır. Yodlaşdırılmış duzdan istifadə etməklə bu xəstəliyin qarşısını asanlıqla almaq mümkündür. UNICEF və onun tərəfdaşları duzun kütləvi surətdə yodlaşdırılması istiqamətində fəaliyyətə başladıqdan

sonra yod çatışmazlığının yaygın olduğu ölkələrin sayı 75 faiz azalmışdır.

A vitamini uşaqların xəstəliklərə qarşı müqavimətini artırır. A vitamininin çatışmazlığından əziyyət çəkən uşaqlara qida əlavələrinin verilməsi onların immunitetini gücləndirir və uşaq ölüm göstəricilərinin əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına səbəb ola bilər. **1999-cu** ilə aid məlumatlara görə, yod çatışmazlığı probleminin mövcud olduğu 100-dən çox ölkədə uşaqların sadəcə 16 faizi A vitaminin tövsiyə olunan illik iki dozasını qəbul edə bilmişdir. **2007-ci** ildə isə kifayət qədər A vitamini qəbul edən uşaqların sayı 76 faizə çatmışdır.

UNICEF öz tərəfdaşları ilə birlikdə hər bir uşağın mümkün olan ən yüksək səviyyədə qidalanmasını təmin etmək istiqamətində fəaliyyət göstərdiyinə görə, məqbul qidalanma praktikası ilə bağlı öz tövsiyələrini sosial müdafiəsi ən zəif olan ailələrə də verə və onları bu barədə məlumatlandırma bilmək üçün icmalarla əməkdaşlığa əsaslanan yanaşma tərzinə üstünlük verir. Bu yanaşma tərzy yerli icmalardan olan əməkdaşların təlim almasını, yerli şəraitə uyğun tövsiyələrin verilməsini nəzərdə tutur. Mövcud səhiyyə sisteminin zəif olduğu ərazilərdə bu yanaşma tərzy xüsusilə böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bundan başqa, UNICEF kəskinlik dərəcəsi çox yüksək olan qida çatışmazlığından (ingiliscə “Severe Acute Malnutrition” və ya “SAM”) əziyyət çəkən uşaqların icma əsaslı müalicəsinin geniş miqyasda tətbiqində lider olmuşdur. Ancaq **2007-ci** ildə UNICEF və ÜST icma əsaslı müalicədə xüsusi olaraq müalicəvi məqsədlərlə hazırlanmış, istifadəyə hazır qidaların tətbiqinə üstünlük verməyə başlamışdır. Bu strategiya müalicə vasitələrindən və səhiyyə xidmətlərindən məhrum olmuş uşaqlar və ailələr üçün onların həyatlarını xilas edə biləcək müalicə xidmətlərini daha əlçatan etmişdir.

Müalicəvi qidanın və digər ərzaq məhsullarının satın alınmasında qlobal səviyyədə lider olan UNICEF iri həcmli satınalmaları ilə yerli istehsalın təşviqində, eləcə də həmin məhsulların əlçatanlığı, qiyməti və keyfiyyəti ilə əlaqədar müsbət dəyişikliklərin meydana gəlməsi üçün mənəblərin

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

AQAMEMNON

Aqamemnon Stefanos 1953-cü ildə Yunanıstanda anadan olmuşdur. O doğulduqdan qısa müddət sonra yaşadığı adada böyük dağıntılar törədən və 1000-dən çox insanın həyatına son qoyan zəlzələ baş vermişdir. Aqamemnon UNICEF-in humanitar yardım fəaliyyəti çərçivəsində göndərdiyi süd və paltarların vaxtılı-vaxtında adaya çatdırılması sayəsində sağ qalmışdır. Zəlzələ baş verəndə Aqamemnon südər körpə idi. Anasının südü olmurdu, ona görə də onun sağ qalmaq şansı çox az idi. “UNICEF mənim köməyimə vaxtında çatdı — deyə o izah edir. — Onlar bizə paltar və süd payladılar. Sizinlə bu gün söhbət edə bilməyimin səbəbi həmin yardımdır.”

diversifikasiyasına yönəlmə prosesində mühüm rol oynamışdır.

Daha geniş ifadə etsək, UNICEF həm humanitar yardım, həm də iqtisadi inkişaf kontekstində özünün, tərəfdaşlarının, hökumətlərin və digər maraqlı tərəflərin uşaqların qida təminatını yaxşılaşdırmaq üçün qlobal səviyyədə göstərdiyi səyləri birləşdirən, əlaqələndirən amil kimi çıxış edir. On ildən artıqdır ki, UNICEF humanitar böhranlarla bağlı beynəlxalq səviyyədə razılaşdırılmış “klaster” yanaşma tərzini çərçivəsində qida təminatında lider təşkilat rolunu oynayır. Bundan başqa, UNICEF qısbəyüllüqün və qida çatışmazlığının digər fəsadlarının azaldılması məqsədilə ölkələr səviyyəsində göstərilən səyləri dəstəkləyən “Qidalanma səviyyəsinin yüksəldilməsi naminə hərəkət (‘SUN’ (Scaling Up Nutrition) hərəkəti)” başlıca tərəflərdən biridir.

2010-cu ildə başlanılan “SUN” hərəkəti əsas diqqəti hamiləliyi əhatə edən 1000 günlük müddətə və uşaq iki yaşına çatana qədər keçən müddətə yönəltməklə, qidalanma məsələlərini müxtəlif sektorlar, o cümlədən səhiyyə, sosial müdafiə, yoxsulluğun azaldılması, ölkənin inkişafı, kənd təsərrüfatı kimi sahələr kontekstində həll etməyə çalışır.

Ümumiyyətlə, yeni minillikdə qlobal inkişafın gündəmində qida təminatı mühüm yer tutur. BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən **2000-ci** ildə qəbul edilmiş Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinə **1990-cı** ildən **2015-ci** ilə qədər aclıqdan əziyyət çəkən insanların sayının iki dəfə azaldılması da daxil edilmişdir. **2002-ci** ildə keçirilən, uşaqlara dair xüsusi sessiyada BMT-nin Baş Məclisi “Uşaqların yaşaması üçün münasib dünya” yaratmaqla bağlı konkret hədəflər müəyyənləşdirmişdir. Bu hədəflərin arasında **2010-cu** ilə qədər qida çatışmazlığının ən az 33 faiz azaldılması da vardı.

Onilliyin sonuna qədər 5 yaşdan kiçik uşaqların qida çatışmazlığı üzrə qlobal göstəricilərini azaltmaq mümkün olsa da, azalma uşaqlara dair xüsusi sessiyada müəyyənləşdirilən dərəcədə olmamışdır. **2015-ci** ilədək 5 yaşdan kiçik uşaqlar arasında qlobal səviyyəli qısbəyüllüq göstəricisini

1990-cı ilə müqayisədə 41 faiz azaltmaq mümkün olmuşdur. Buna baxmayaraq, hələ də müxtəlif regionların, əhali qruplarının arasında bu sahədə ciddi qeyri-bərabərliklər mövcuddur.

Bu gün məqbul qidalanmanın dayanıqlı inkişafın ən başlıca şərtlərindən biri olduğunu dünya ictimaiyyəti getdikcə daha dərinlən dərk etməkdədir. **2015-ci** ildə qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri sənədində “aclığa son qoyulması, ərzaq təhlükəsizliyinin təmini və qida təminatının yaxşılaşdırılması” 2-ci məqsəd olaraq müəyyənləşdirilmişdir. Ancaq qida təminatının yaxşılaşdırılması sadəcə aclığa son qoymaqla məhdudlaşmır. Bu baxımdan, yoxsulluğa son qoyulması, gender bərabərliyinə nail olunması, sağlam həyat tərzinin təbliği, ömürböyu təhsil, iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi və inklüziv cəmiyyətin qurulması kimi digər Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə də nail olmaq həlledici əhəmiyyət daşıyır.

Bu hədəflərə çatmaq üçün UNICEF-in reallaşdırdığı qida təminatı proqramları və qurduğu tərəfdaşlıqlar “həyat tsikli” yanaşmasına əsaslanır, yəni doğuşqabağı mərhələdə və körpəlik dövründə edilən müdaxilələr ön plana çıxarılaqla yanaşı, WASH (su, sanitariya və gigiyena standartlarının tətbiqi), səhiyyə və ərzaq təhlükəsizliyi kimi sahələrə də diqqət göstərilir, çünki körpənin keyfiyyətli qida ilə təminatı nə qədər tez başlasa bir o qədər yaxşıdır və onun müsbət nəticələri özünü ömür boyu göstərir.

**2015-Cİ İLƏ QƏDƏR 5 YAŞDAN
KİÇİK UŞAQLAR ARASINDA QLOBAL
SƏVİYYƏLİ QISABOYLULUQ
GÖSTƏRİCİSİNİ 1990-Cİ İLLƏ
MÜQAYİSƏDƏ 41 FAİZ AZALTMAQ
MÜMKÜN OLMUŞDUR.**

UNICEF-in dəstəyi ilə həyata keçirilən
su təchizatı proqramı çərçivəsində
Əfqanıstanın Fəitabəd qəsəbəsində
istifadəyə verilmiş krandan vedrə ilə
su daşıyan qız (1976).

© UNICEF/UN03780/SATYAN

DÖRD

**SU TƏCHİZATI
VƏ SANİTAR-GİGİYENİK
XİDMƏTLƏRİN
HƏR KƏS ÜÇÜN
ƏLÇATAN OLMASI
YOLUNDA ATILAN
ADDIMLAR**

Banqladeşin Mymensingh rayonundakı məktəbdə məktəblilərdən biri sinif yoldaşlarına əllərini düzgün yumağın qaydalarını başa salır (2012). © UNICEF/UNI122066/HAQUE

UNICEF-in su təchizatı, sanitariya təminatı və sanitar-gigiyenik tədbirlərin gücləndirilməsi (WASH) istiqamətində fəaliyyəti **1953-cü** ildə, təşkilatın ətraf mühitin mühafizəsi üzrə layihələri öz proqramlarına daxil etdiyi ildə başlamışdır. Bu sektor növbəti onillikdə UNICEF və onun tərəfdaşları üçün getdikcə daha böyük əhəmiyyət kəsb etməyə başladı, çünki qlobal inkişafın ön plana çıxarılması sosial müdafiəsi zəif olan uşaqların, onların ailələrinin uzunmüddətli ehtiyaclarını aşkara çıxardı.

1960-cı illərin sonundan başlayaraq Hindistanda meydana gəlmiş kəskin quraqlıq ənənəvi mənbələrdən su təmin etmək imkanından məhrum olmuş bütöv icmaların evlərindən didərgin olması təhlükəsini yaratdı. Kəndlilərin kütləvi şəkildə qaçqın düşərgələrinə axışmasının qarşısını almaq üçün UNICEF 1975-ci ildə Hindistan hökuməti və ÜST ilə əməkdaşlıq edərək Mark II su nasosunu işləyib hazırladı. Nisbətən torpaq səthinə yaxın qrunt sularını çəkməyə yarayan, əllə işlədilən bu nasos fasiləsiz istifadəyə tab gətirə biləcək qədər dayanıqlı idi və işlədilməsi üçün bir nəfər kifayət edirdi. Belə ki, onu hətta çox vaxt su daşımaq üçün göndərilən yeniyetmə qızlar da işlədə bilirdi. Bu gün Mark II nasoslari bütün dünyada ən çox işlədilən nasoslardan biridir.

1986-cı ilə, yeni sadəcə bir onillik sonra 90-dan çox ölkədə WASH üzrə proqramlar reallaşdırılmış, bu proqramlar çərçivəsində 71 000-dən çox su quyusu qazılmış, quyuların ağzına əllə işləyən nasoslar quraşdırılmışdır. Dünyanın hər tərəfində təxminən 18,7 milyon kəndli təşkilatın quraşdırıb istifadəyə verdiyi su təchizatı sistemlərindən, o cümlədən boru xətlərindən ibarət sistemlər, bulaqların üstündə quraşdırılan qoruyucu funksiyaları olan borusuz su təchizatı sistemləri, yağış suyunu toplayan sistemlər, su təmizləyici qurğulardan faydalanmaqdadır.

1990-cı ildə keçirilən Ümumdünya Uşaq Sammitində əsas müzakirə platforması su təchizatının təhlükəsizliyi ətrafında

formalaşmışdı. Bu konsepsiyanın tərəfdarları ölkələrin əlaqələndirilmiş fəaliyyəti və beynəlxalq əməkdaşlıq sayəsində **2000-ci** ilə qədər hər bir insanın təhlükəsiz içməli su və sanitariya xidmətləri ilə təmin edilə biləcəyini iddia edirdi.

Həmin vaxt çərçivəsində, xidmətlərin hər bir insan üçün əlçatan olmayacağı müəyyənələşdikdən sonra, UNICEF bu istiqamətdə fəaliyyətə ictimaiyyətin məlumatlandırılması yolu ilə dəstək verməyə başladı. Dünyanın üzleşdiyi su böhranı xüsusilə gənc fəallar arasında böyük rezonansa səbəb oldu. **2003-ci** ildə bütün dünya "Uşaqların su manifesti" adlı bəyannamə ilə uşaqların tələblərini eşitdi. Üç il sonra, Mexiko şəhərində keçirilən Dördüncü Su Forumunda 29 ölkədən olan gənc fəallar 400 milyon uşağın təhlükəsiz sudan istifadə imkanlarından məhrum olması ilə bağlı narahatlığını dilə gətirərək ölkə rəhbərlərindən bu problemin həll olunmasını tələb etdi. Onların bu müraciətində deyilirdi: "Biz, yeni bu dünyanın uşaqları, sizinlə çiyin-çiyinə işləməyə hazırıq. Bəs siz buna hazırsınız mı?"

2007-ci ildə ABŞ-ın UNICEF-ə kömək fondu dünyanın müxtəlif regionlarında təhlükəsiz içməli su və sanitariya xidmətləri ilə təminatda mövcud olan ciddi qeyri-bərabərliklərə diqqət cəlb etmək üçün "Su krani" adlı kampaniya başlatdı. Kampaniya iştirakçıları adətən pulsuz verilən su üçün 1 ABŞ dolları tələb etməklə həm layihə üçün vəsait toplayır, həm də onu geniş kütlələrə tanıdırdı.

Təmiz su və sanitariya xidmətlərindən hər kəsin istifadə edə bilməsi çox vacib məqsəd olaraq qalsa da, UNICEF-in WASH üçün ayırdığı büdcə vəsaitlərinin yarısından çoxu fəvqəladə hallarda göstərilən yardımlar çərçivəsində xərclənir. Münaqişələrdən xilas olmaq üçün qaçdıqlarına görə, daşqın nəticəsində və ya digər səbəblərə görə öz doğma evlərindən didərgin düşmüş və su, sanitariya xidmətlərindən istifadə imkanları məhdudlaşmış uşaqların ölüm ya da xəstəliyə tutulmaq riski yüksək olur. **2015-ci ildə** UNICEF-in WASH üzrə xidmət göstərdiyi 75 milyon insanın 45 milyonu fəvqəladə hallardan əziyyət çəkən ev təsərrüfatlarında yaşayırdı.

Bu gün Afrika və Yaxın Şərqdən miqrantların Cənubi Avropaya kütləvi surətdə axın etməsi UNICEF-in WASH sahəsində əldə etdiyi təcrübəyə tələbatı artırmışdır. Təşkilat miqrant kütlələrinin hərəkət marşrutları boyunca BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığına köməklik göstərməkdədir. Qaçqın və miqrantların vətəni olan ölkələrdə, o cümlədən İraq, Suriya Ərəb Respublikası və Yəməndə, eləcə də İordaniya və Livandakı qaçqın düşərgələrində UNICEF WASH üzrə xidmətlərin göstərilməsində birbaşa iştirak edir.

21-ci əsrdə uşaqların, o cümlədən şəhərlərdə yaşayan uşaqların təmiz su və ən yaxşı sanitariya şəraiti ilə təmin edilməsi ən yoxsul və marginallaşdırılmış təbəqələrin mənafeyinə xidmət edən investisiya qoyuluşunu tələb edir. Bunun üçün isə menstrual gigiyena kimi məsələlərlə əlaqədar dayanıqlı xidmətlərin göstərilməsini, sosial normaların dəyişdirilməsini mümkün edən hökumət siyasəti və resurslar tələb olunur. Bu, həm də milyonlarla uşağın həyatını dəyişdirəcək müsbət dəyişikliklərin baş verməsi imkanı deməkdir.

Boliviya Çoxmillətli Dövlətinin quraq ərazisində yerləşən El Alto şəhərinin rayonlarından birində sudan heç istifadə edilməyən ekoloji tualetdə təbii ehtiyacını yerinə yetirən bir oğlan və onun paltar yuyan anası (2015).

© UNICEF/JUNI189337/GILBERTSON VII PHOTO

Məsələn, hal-hazırda UNICEF-in innovasiya laboratoriyalarında, tərəfdaşları ilə reallaşdırdığı layihələrdə yığılıb-sökülən su çənələrinin layihələndirilməsi, su filtrlərinin göstəricilərinin yaxşılaşdırılması istiqamətində işlər görülür. Eyni zamanda, təşkilat yüksək keyfiyyətli, maliyyəti az olan sanitariya təyinatlı məhsulların layihələndirilməsi və ucqar kənd rayonlarında yaşayan əhaliyə satışı ilə bağlı olaraq özəl sektorla əməkdaşlıq edir.

Bu gün uşaqların üzləşdiyi digər çətinlik (və bəlkə də ən böyük çətinlik) getdikcə daşqın və quraqlıqların daha tez-tez baş verməsi, daha şiddətli olmasına gətirib çıxaran iqlim dəyişiklikləridir. Bu çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün onlara kömək göstərilməsi məqsədilə UNICEF və onun tərəfdaşları risk qrupuna daxil olan əhali təbəqələri ilə birlikdə onların dəyişən iqlimə uyğunlaşması, iqlim dəyişikliyi üçün su təchizatına, suyun keyfiyyətinə mənfi təsirin azaldılması istiqamətində fəaliyyət göstərir.

UNICEF-in WASH sahəsi üzrə proqramları digər sektorlardakı, o cümlədən səhiyyə, təhsil və gender bərabərliyi istiqamətindəki fəaliyyəti ilə yaxından əlaqələndirilmiş qaydada həyata keçirilir. Məsələn, qızların təhsil alması və davamiyyəti menstrual gigiyena ilə bağlı məsələlərin həllindən asılıdır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin əksəriyyətində məqbul sanitariya şəraitinin olmaması uşaqları təmiz su, tualet, eləcə də qız və oğlanlar üçün ayrı olan sanitariya təsisləri ilə təmin edə bilməyən məktəblərinin sayını həddən artıq çox olmasına gətirib çıxarır. Bu imkanlar təmin edilməyə yeniyyətə yaşlarına qədər qoymuş qızların təhsildən uzaqlaşması ehtimalını artırır.

Təmiz sudan istifadə imkanlarının məhdud olduğu ölkələrin çoxunda uzaq məsafədə yerləşən quyulardan su daşımağa məcbur edilmələri qızların yükünü daha da artırır və təhsilə davam etmələrinə mane olmaqla yanaşı, cinsi zorakılığa məruz qalmaları ehtimalını da artırır. Bu riskləri və qızların məktəbdə oxumasını əngəlləyən səbəbləri aradan qaldırmaq üçün UNICEF və onun tərəfdaşı olan təşkilatlar WASH sahəsində Kanada hökuməti tərəfindən maliyyələşdirilən və çox sayda ölkəni əhatə edən layihəyə start vermişdir.

UNICEF-in WASH sahəsi üzrə proqramlarının bir başqa xüsusiyyəti də şəhərlərdə yaşayan uşaqların xüsusi ehtiyaclarının nəzərə alınmasıdır. **2009-cu** ildə bəşəriyyət tarixində ilk dəfə olaraq şəhər əhalisinin sayı kənd əhalisinin sayını keçmişdir və tendensiya getdikcə özünü daha çox büruzə verməkdədir. **2015-ci** ilə aid məlumatlara görə nəmiz su olan quyulardan və səth sularından istifadə edən 663 milyon insanın çoxu və təhlükəsiz sanitariya təsislərindən istifadə edə bilən 2,4 milyard insanın əksəriyyəti kəndlərdə yaşayır və şəhərdə yaşayan ən varlı ailələrlə ən yoxsul ailələrin WASH xidmətlərindən istifadə imkanı arasında çox böyük fərq var. UNICEF və onun tərəfdaşları növbəti illər ərzində bu bariz qeyri-bərabərliyi aradan qaldırmaq niyyətindədir.

UNICEF-İN WASH (SU, SANİTARIYA VƏ GİGIYENA) SAHƏSİ ÜZRƏ PROQRAMLARI DİGƏR SEKTORLARDAKI, O CÜMLƏDƏN SƏHIYYƏ, TƏHSİL VƏ GENDER BƏRABƏRLİYİ İSTİQAMƏTİNDƏKİ FƏALİYYƏTİ İLƏ YAXINDAN ƏLAQƏLƏNDİRİLMİŞ QAYDADA HƏYATA KEÇİRİLİR.

Laos Xalq Demokratik Respublikasının Saravane əyalətindəki bir kənddə su təchizatı məntəqəsində bir qız gülə-gülə su içir (2015).

© UNICEF/UNI182989/NOORANI

TƏSİR ÜÇÜN INNOVASIYA

70 il ərzində UNICEF uşaqlara xidmət göstərilməsi sahəsində təcrübəsini zənginləşdirmiş, bacarıqlarını təkmilləşdirmişdir. Fəaliyyətinin ilk illərində təşkilat yenidən start verdiyi proqramlarında tibb elmində, elmin digər sahələrində əldə olunmuş nailiyyətlərdən istifadə etmişdir. Südün pasterizə edilməsi, yodlaşdırılmış duz və zülalla zənginləşdirilmiş ərzaq malları UNICEF-in qida proqramlarının əsas tərkib hissələridir. İnsanların həyatını xilas edən antibiotiklər və vaksinlər təşkilatın əməkdaşları tərəfindən uşaq xəstəliklərinin müalicəsində istifadə edilmiş, kütləvi immunitasiya erasının təməlini qoymuşdur.

Vaxt keçdikcə təşkilatın fəaliyyət konsepsiyasından qaynaqlanan bəzi məsələlərin təcili həlli zərurəti unikal sistemlərin dizaynı ilə nəticələnmişdir. Məsələn, UNICEF tərəfindən **1970-ci** illərdə Hindistanda quraqlıq fəlakəti ilə mübarizə aparmaq məqsədilə layihələndirilən Mark II markalı nasos indi dünyada ən çox işlədilən əl nasosu növlərindən biridir. Elmi əsasları **1960-ci** illərdə kəşf olunan, ilk dəfə Banqladeşdə vəba epidemiyasına qarşı mübarizədə, sonralar, yeni **1980-ci** illərdə isə dünyanın digər ölkələrində istifadə edilən və uşaq ölümlərinin azaldılması sahəsində əsl inqilaba səbəb olan peroral rehidratasiya

müalicəsi UNICEF tərəfindən qəbul edilərək sistemə şəkildə tətbiq edilməsəydi, bu gün milyonlarla insanın həyatını xilas edən metodika hesab edilməzdi. BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatı (UNESCO) ilə birgə **1994-cü** ildə fəvqəladə hallarda təhsilin dayanmadan davam etdirilməsi məqsədilə başladılmış "Bir qutuya sığmış məktəb" layihəsi hələ də dünyanın müxtəlif ölkələrindəki qaçqın düşərgələrində tətbiq edilir və UNICEF-in hər kəs tərəfindən qəbul edilmiş rəmzlərindən biridir.

Statistik və strateji hesabatlardan istifadə də təşkilatın innovasiyalar gerçəkləşdirdiyi sahələrdən biridir. **1990-cı** ildə keçirilmiş Ümumdünya Uşaq Sammitində UNICEF uşaqların sağlamlığı və rifahı üzrə başlıca göstəricilərin necə dəyişdiyini izləmək üçün monitorinq vasitələrinin işlənilməsinə razılıq verdi. Bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi çərçivəsində uşaqlara aid olan və "Çox-göstəricili klaster tədqiqatları" adlandırılan qiymətləndirmə qaydaları hazırlandı. Bu tədqiqatlar 100-dən çox ölkədə aparılmışdır. Onların nəticələri haqqında hesabatlar qadın və uşaqlar üzrə statistik baxımdan etibarlı, ölkələrarası səviyyədə müqayisələr aparmağa imkan verən ən böyük məlumat mənbəyi hesab edilir.

Yeni minillikdə də UNICEF iqtisadi baxımdan sərfəli xidmətlərin göstərilməsi, vaxta qənaət edən vasitələrdən və insanların həyatını xilas edən məhsullardan, o cümlədən vaksinlərin daşınmasında tətbiq edilən, günəş enerjisi ilə işləyən soyuduculardan, İV/QİÇS xəstəliyinin müalicəsi üçün yeni nəsil dərman preparatlarından, xüsusi ehtiyacları olan uşaqlar üçün rəqəmsal platformalardan və bir çox başqa

sistemlərdən, vasitələrdən istifadəni ön plana çıxarmaqdadır. Təşkilat xüsusilə də müasir rəqəmsal texnologiyalardan istifadəyə üstünlük verir, çünki bu texnologiyaların coğrafi maneələrin aşılması baxımından necə böyük əhəmiyyət daşıdığına fərqlənir. Mobil rabitə vasitələrindən və sistemlərdən ucqar ərazilərdə istifadə olunması, xüsusilə də müasir texnoloji vasitələrdən məhrum şəxslər tərəfindən istifadə olunması bəzən həyati əhəmiyyət daşıyır.

2014-cü ildə UNICEF iki perspektivli rəqəmsal innovasiyaya start verdi. RapidPro məlumatları real vaxt rejimində ötürə bilən və yerli icmaların göstərilən xidmətlərlə əlaqələndirilməsində hökumətlərə və layihə qruplarına kömək edə biləcək açıq platformadır. U-Report, mesaj mətnləri göndərən, gənc istifadəçilərin cəmiyyətin həyatında fəal iştirakı üçün işlənilən hazırlanmış mobil rabitə sistemidir.

Liberiyada Ebola virusu böhranı zamanı tətbiq edilən bu sistem gənc Liberiyalıların məlumatları paylaşması, müşahidə etdikləri tendensiyaları lazım olan vaxtda, yeni insanların həyatını xilas edə biləcək məqamlarda hökumətə bildirmələri üçün güclü vasitə olduğunu göstərdi. **2015-ci** ildə U-Report platformasının çox çeşiddə mövzuları müzakirə edən və aktual məsələlərlə bağlı düşüncələrini bölüşən aktiv istifadəçilərinin sayı 1 milyona çatdı.

Buna paralel olaraq, UNICEF **2015-ci** ildə özünün aparıcı sahələrə qoyduğu investisiyaların portfeli olan Qlobal İnnovasiya Mərkəzini və İnnovasiya Fondunu təsis etdi. Bəzi levazimatlar istisna olmaqla, UNICEF-in

bütün innovasiyaları ictimaiyyətin istifadəsinə açıq mənbələrdə yerləşdirilmişdir. İnfrastruktur imkanları və resursları məhdud icmalarda sürətli dəyişiklikləri mümkün etməklə UNICEF və onun innovasiyalar üzrə tərəfdaşları qeyri-bərabərlikləri azaltmağı, konkret nəticələr əldə etməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Əfqanıstanın Lağman əyalətində UNICEF tərəfindən təmin edilmiş MARK II nasosu ilə su çəkən iki oğlan (2000).
© UNICEF/UNI120967/LEMOYNE

Vyetnamın ucqar Lao Cai əyalətində UNICEF-n dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən məktəbdə təhsil müəssisəsində yerli xalqın nümayəndəsi olan, bir-birinin əlindən tutmuş uşaqlar (2009).

© UNICEF/UNI10359/ESTEY

BEŞ

**HƏR KƏSİN
KEYFİYYƏTLİ TƏHSİL
ALMASINI
NƏZƏRDƏ TUTAN,
KÖKLÜ DƏYİŞİKLİKLƏRƏ
ƏSASLANAN
YANAŞMA TƏRZİ**

UNICEF uşaqlara verilən təhsilin cəmiyyət üçün ən uzunmüddətli və faydalı investisiya qoyuluşlarından biri olduğuna inanır. **1960-cı** illərdə, yəni inkişaf onilliyində UNICEF fəaliyyətinin əhatə dairəsini genişləndirərək sadəcə sağlamlığın mühafizəsi və qidalanma məsələləri ilə deyil, uşaqların əqli və psixoloji inkişafı ilə bağlı ehtiyacları ilə də məşğul olmağa başladı. Tarixində ilk dəfə olaraq təşkilat həm formal həm də qeyri-formal təhsilə dəstək verməyə, o cümlədən onun maliyyələşdirilməsinə başladı.

Buna Afrikanın müstəqilliyini yenidən əldə etmiş ölkələrində müəllimlərin ixtisas hazırlığının artırılması və siniflərin avadanlıqla təmin edilməsi ilə başlayan UNICEF bir müddət sonra irimiqyaslı təhsil proqramına start verdi. UNICEF-in mütəxəssisləri uşaqlığın ilk illərinin və yeniyetmə dövrünün təhsil, əqli və fiziki inkişaf üçün iki önəmli imkan olduğunu dərk edirdi və uşaqların həyata mümkün olan ən yaxşı şəkildə başlamasını təmin edəcək tədbirlərin həyata keçirilməli olduğu düşüncəsini müdafiə edirdi.

1972-ci ildə UNICEF məktəblərin tədris proqramına sağlamlıq və qidalanma kimi mövzuların daxil edilməsini, valideynlərə uşağın təlim-tərbiyəsi üzrə təhsil verilməsini təmin edəcək yeni proqramın vacibliyini də qəbul etdi.

Uşaq ölümləri üzrə göstəricilərdə inqilabi əhəmiyyətə malik müsbət dəyişikliklər əldə edilən **1980-ci** illərdə böyüklerin, xüsusilə də qadınların savadlılığı UNICEF-in məqsədlərinə nail olması baxımından daha da böyük əhəmiyyət kəsb etməyə başladı. Analara uşaqların xəstəliklərinin və kafi dərəcədə qidalanmamasının ən başlıca əlamətlərini ayırd etməyi, eləcə də körpələrin sağlamlığının mühafizəsi, təhlükəsizliyinin təmin edilməsi qaydalarını öyrətmək lazım gəlirdi. Banqladesdən Peruya qədər, Nepaldan Nikaraquaya qədər UNICEF və onun tərəfdaşı olan UNESCO, hər kəsin universal, baza savada malik olması, valideynlərin savadının artırılması üçün səyləri gücləndirməyə başladı.

1989-cu ildə UNICEF, UNESCO və BMT-nin digər qurumlarının birgə hazırladığı Həyat üçün faktlar (Facts for Life) kitabçası 40 dildə və 1 milyon nüsxədə çap edilirdi.

20-ci əsrin son onilliyində iqtisadi böhranların bütün dünya ölkələrinin təhsilə ayrılan vəsaitləri azaltdığı şəraitdə UNICEF "Hamı üçün təhsil" konsepsiyasının əhəmiyyətini ön plana çıxarırdı. Bunun üçün **1990-cı** ildə Tailanın Jomitten şəhərində qlobal sammit təşkil edilmişdi. UNICEF, UNDP, UNESCO və Dünya bankı tərəfindən təşkil edilən konfransda 155 hökumətlə yanaşı çox sayda QHT və beynəlxalq qurumun nümayəndələri də iştirak edirdi. Konfrans iştirakçıları baza təhsilin konsepsiyasının genişləndirilməli olduğunu bildirdi və onillik ərzində bu istiqamətdə fəaliyyətin çərçivəsini təsdiqlədi. UNICEF və onun tərəfdaşları ibtidai təhsildə mövcud olan gender qeyri-bərabərliyi probleminin bütövlüklə aradan qaldırılmasının vacibliyini ön plana çıxardı.

Həmin çatışmazlığın aradan qaldırılması istiqamətində o vaxtdan bəri xeyli məsafə qət edilmişdir. **2000-ci** ildə BMT Baş katibi Kofi Annan qlobal tərəfdaşlığa əsaslanan "BMT-nin Qızların təhsili sahəsində təşəbbüsünü" (UNGEI) başlatdı və qızların təhsili məsələsi inkişaf təşkilatlarının gündəminə ən əsas prioritet olaraq daxil edildi. UNGEİ katibliyi UNICEF-in nəzdində fəaliyyət göstərirdi və UNGEİ özü UNICEF-in fəal tərəfdaşına çevrildi. Bununla mütərəqqi dəyişikliklər və perspektivli gələcək üçün imkan yarandığını

Əfqanıstanın Cəlalabad şəhərində
UNICEF-in tədris materialları ilə təmin
etdiyi qeyri-formal qız məktəblərin
birində şagird taxta lövhədə yazı yazır
(2000). © UNICEF/UNI120959/LEMOYNE

dərkdən, gender bərabərliyinin müdafiəsində ən yaxından iştirak edən qurumlar “qızların gücü” adlı konsepti təbliğ etməyə başladı və, tezliklə, bu konsept bütün dünyada böyük rezonans doğurdu.

Bu gün aşağı və orta gəlirli ölkələrin üçdə ikisində ibtidai təhsil sahəsində gender bərabərliyi əldə edilmişdir. Gender bərabərliyinin müdafiəçiləri indi də orta təhsildə bunun bərqərar olmasına çalışmaqla yanaşı qızların aldıkları təhsildən necə faydalana biləcəkləri, onların iş tapması üçün hansı imkanların yaradıla biləcəyi ilə bağlı məsələlərin həlli ilə məşğul olur.

Qızların təhsil almaq imkanı uğrunda mübarizə aparıldığı, təhsil almasının təşviq edildiyi bu dövrdə UNICEF-i həm də etinasızlığın qurbanı olan bütün uşaqların təhsil almasına əngəl olan amillər narahat edir. Əsas əngəllər yoxsulluq, gender problemləri, etnik azlıq statusu, əlillik, münafişlər və fəvqəladə hallardır. Belə əngəllərlə üzləşən uşaqların onların öhdəsindən gəlmək üçün bütün maraqlı tərəflərin dəstəyinə ehtiyacı var.

Özünün bu əsrin ilk onilliyində tətbiqi başlanan “uşaqların ehtiyaclarının nəzərə alındığı məktəb” modeli vasitəsi ilə UNICEF təhsilin daha əlçatan və keyfiyyətli, həvələndirici, inklüziv olması üçün atıla biləcək addımlara nümunə göstərmiş oldu. “Bir konkret model hamıya uyğun olmalıdır” kimi məhdudiyət qoymayan təşkilatın bu modeli uşaqların təhsili üçün təhlükəsiz, sağlam və əhəngdar mühit yaratmağa imkan verir.

Ancaq uşaqların ehtiyaclarının nəzərə alındığı məktəbin üstünlükləri əlverişli fiziki mühitin yaradılması ilə məhdudlaşmır. Bu məktəblər təhsil alan uşaqların sağlam, kafi dərəcədə qidalanmış, öyrənməyə hazır olmasına, ailələri və icma tərəfindən dəstəklənməsinə çalışır. Belə məktəblərdə tədris proqramının və materiallarının, təhsil prosesinin keyfiyyətli olması, uşağa yönəlmiş olması, uşaqlara öz potensiallarını reallaşdırmaq üçün lazımı təhsilin verilməsi ön plana çıxarılır.

Fəvqəladə hallarda uşaqların ehtiyaclarının nəzərə alındığı məktəblər necə deyirlər, “qızıdan da qiymətli” olur. Məhz

buna görədir ki, “Bir qutuya sığmış məktəb” dəstləri UNICEF-in təhsil sahəsində həyata keçirdiyi ən məşhur tədbirə çevrilmişdir. İlk dəfə **1994-ci** ildə Ruandada risk qrupuna daxil olan uşaqlar üçün hazırlanmış, daşınması və paylanması asan olan, həm uşaqlar, həm də müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuş materialların olduğu həmin dəstlər bu gün UNICEF-in standart humanitar yardım paketlərinin önəmli tərkib hissələrindən biri hesab olunur.

Fəvqəladə hallar zamanı təhsilin təşkil edilməsi normal həyatı kökündən dəyişmiş, gələcəyə ümitsiz baxan uşaqların təhsilində yarana biləcək uzunmüddətli fasilələrin qarşısını alır. Sadəcə **2015-ci** ildə UNICEF 3—18 yaş arası 7,5 milyon uşağın formal və qeyri formal ibtidai təhsil almasını təmin etmişdir. Fəvqəladə hallarda təhsilin təşkil sadəcə tədris materiallarının, dərs ləvazimatlarının təchiz edilməsi ilə məhdudlaşmır və müvəqqəti sinif otaqlarının yaradılmasını, məktəblərin rekonstruksiyasını, “Yenidən məktəbə” şüarı altında kampaniyaların təşkilini, eləcə də müəllimlərə psixoloji dəstək verməyin, böhranlı vəziyyətin təsirinə məruz qalmış uşaqların özünə işə həyatı əhəmiyyət daşıyan bacarıq və vərdislərin aşılmasını nəzərdə tutur.

UNICEF-in fəvqəladə hallarda təhsilin təşkil üzrə söyləri fəvqəladə hala səbəb olmuş təbii fəlakət və ya münafişə başa çatdıqdan sonra da davam edir. Məsələn **2006-cı** ildə müharibələr nəticəsində təhsildə fasilələrin yaranmasının qarşısını almaq üçün Hollandiya hökuməti UNICEF-in Fəvqəladə hallarda təhsil və böhrandan sonrakı keçid proqramı adlı layihəsinə 201 milyon ABŞ dolları həcmində vəsait ayırmış öhdəlik olaraq öz üzərinə götürmüşdür. Proqrama ayrılmış vəsaitlərdən hal-hazırda münafişədən sonra keçid dövründə olan 39 ölkədə və regionda təhsil layihələrinin maliyyələşdirilməsində istifadə olunur.

1999—2014-cü illər arasında ibtidai və orta təhsil almaq imkanının təmin edilməsi istiqamətində ciddi irəliləyişlər müşahidə edilmiş və bütün dünyada məktəbə gedən uşaqların sayı 83 milyon nəfər artmışdır. Son illər bu müsbət dəyişikliyin monitorinqi məqsədilə UNICEF UNESCO-nun “Məktəbə getməyən uşaqlarla iş” adlı təşəbbüsünə qoşulmuşdur. Bu təşəbbüs çərçivəsində hökumətin

Libriyanın Tubmanbnurq şəhərində UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən orta məktəbdə şagirdlər dünya xəritəsinin ətrafına toplaşib (2007).

© UNICEF/UNI47357/PIROZZI

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

XUAN KARLOS

Xuan Karlos Salvadorda vətəndaş müharibəsinin tüğyan etdiyi illərdə anadan olmuşdur. Özü və ailəsi ölkəni viran edən müharibədən əziyyət çəkməsə də o, beş yaşında yerüstü minarın partlaması nəticəsində dörd ətrafını itirərək şikəst olmuşdur. UNICEF onun yardımına gəlmiş, reabilitasiya xidmətlərinin göstərilməsini təmin etmişdir. Xuan Karlos bu yardımın sayəsində böyüyüb boya-başa çatmış, orta təhsili başa vurmuş, hüquq fakültəsindən məzun olmuş və evlənmişdir. Hətta Xuan çox sevdiyi rəsm sənəti ilə də məşğul olur. Xuan Karlos həyatını dəyişdirdiyinə görə UNICEF-ə öz minnətdarlığını bildirir. “UNICEF mənə ümid bəxş etdi — deyə o sözünə davam edir. — Öz həyatımı heç kimə yük olmadan yaşaya bildim və xəyallarımın ardınca getmək imkanı qazandım.”

© UNICEF/UN036718/TORGOVNIK

məktəbə getməyən uşaqları müəyyənləşdirməsinə kömək edə biləcək tədqiqatlar aparılır və onların təhsil almasına əngəl olan amillər təhlil edilir. **2010-cu** ildən bu vaxta qədər həmin tədqiqatlarda 87 ölkə iştirak etmişdir. Tədqiqatların nəticələri əsasında konkret qrupları hədəf götürən müdaxilələrdən ölkənin təhsil sistemində bütöv sektorları əhatə edən köklü dəyişikliklərə qədər tədbirləri nəzərdə tutan fəaliyyət planları hazırlanır.

Digər tərəfdən, əhəlinin artım tempi bu mütərəqqi dəyişikliklərin tempini ötüb keçir. Hal-hazırda ibtidai təhsil yaşında olan 59 milyon uşaq məktəbə götürülməyib. Götürülmüş milyonlarla uşağın aldığı təhsil isə çox keyfiyyətsizdir. Hələ də bu və ya digər təbəqəyə məxsus olduğuna görə ya da yaşadığı yer əsas götürülərək təhsildən məhrum edilən uşaqlar var. Bundan başqa, təhsildə gender bərabərliyi və sosial inteqrasiyanın bütün qız və oğlanlar üçün faydalı ola biləcəyi hələ də tam dərk edilməyib.

Məhz buna görədir ki, UNICEF və onun bir çox tərəfdaşı bərabərlik prinsiplərinə əsaslanan, keyfiyyətli təhsil ətrafında müzakirələrin aparılmasını təkidlə tələb edərək yeni Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin qəbuluna nail olmuşdur. Həmin qlobal dialoqun aparıcı qüvvəsi olaraq, UNICEF Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri çərçivəsində təhsillə bağlı olan, təhsildə bərabərlik, təhsilin keyfiyyəti kimi mövzuları əhatə edən, reallaşması mümkün olan hədəflərə və göstəricilərə əsaslanan vahid məqsədin müəyyənləşdirilməsi təklifi ilə çıxış etmişdir.

2015-ci ildə digər qlobal məqsədlərlə birlikdə qəbul edilmiş həmin 4-cü Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi müvafiq olaraq hər kəsin inklüziv, bərabərlik prinsipinə əsaslanan, keyfiyyətli və ömürboyu davam edən təhsil imkanı ilə təmin olunmasını nəzərdə tutur. Burada əsas hədəf ödənişsiz ibtidai təhsilin mərhələ-mərhələ bütün qızları və oğlanları əhatə etməsi, növbəti mərhələdə isə hər kəsin gender mənsubiyyətindən və var-dövlətindən asılı olmayaraq peşə təhsili almaq imkanı ilə təmin edilməsidir. Bu geniş əhatəli təhsil konsepsiyası sadəcə bütün uşaqların məktəbə getmələrini deyil, həm də məktəbə gedən bütün uşaqların təhsil ala bilməsini nəzərdə tutur.

**ƏHALİNİN ARTIM TEMPI
BU MÜTƏRƏQQİ DƏYİŞİKLİKLƏRİN
TEMPİNİ ÖTÜB KEÇİR. HAL-HAZIRDA
İBTİDAİ TƏHSİL YAŞINDA OLAN
59 MİLYON UŞAQ MƏKTƏBƏ
GÖTÜRÜLMƏYİB.**

GENDER BƏRABƏRLİYİ VƏ QADINLARIN, QIZLARIN HÜQUQLARININ GENİŞLƏNDİRİLMƏSİ

UNICEF fəaliyyət göstərdiyi bütün ölkələrdə qadınlar və uşaqlar, o cümlədən yeniyetmələrlə bağlı gender bərabərliyini təmin edə biləcək nəticələr əldə etməyə çalışır. Bu səylərin təməlinə belə ideya dayanır ki, yaxşı düşünülmüş, yaradıcı strategiyalar və problemlərin həllinə kifayət qədər resursların cəlb olunması həm oğlanlar, həm də qızlar üçün, eləcə də onların ailələri, icmaları və ölkələri üçün eyni müsbət nəticələrə gətirib çıxara bilər. Bu baxımdan, gender bərabərliyi mənəvi tərəfdən düzgün konsept olmaqla yanaşı, dayanıqlı inkişafın təmini üçün həlledici əhəmiyyət daşıyan amil rolunu oynayır.

1979-cu ildə BMT-nin Baş Məclisi "Qadınlara qarşı ayrı-seçkiləyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" tarixi əhəmiyyət daşıyan Konvensiya qəbul etdi. Bu sənəd bir onillik sonra qəbul edilən Uşaq hüquqları haqqında Konvensiya ilə birlikdə UNICEF-in qadın və qızların hüquqlarının genişləndirilməsi üzrə proqramlarının və informasiya-təbliğat fəaliyyətinin əsasını qoymuşdur. Təşkilatın bu fəaliyyəti sonralar həm yerli, həm də global səviyyələrdə tərəfdaşlarla əməkdaşlıq nəticəsində fasiləsiz olaraq inkişaf etmiş, getdikcə daha effektiv olmuşdur.

UNICEF-in **1994-cü** ildə qəbul etdiyi "Gender bərabərliyi və qadınların hüquqlarının genişləndirilməsi siyasəti" adlı sənədi təşkilatın reallaşdırdığı proqramlar vasitəsilə qız və oğlanların hüquqlarının bərabərləşdirilməsi üçün platforma formalaşdırmağa imkan verir. **2006-cı** ildən başlayaraq təşkilat bu siyasət sənədinin necə tətbiq edildiyini müəyyənləşdirmək məqsədilə irimiqyaslı qiymətləndirmə aparmışdır. Qiymətləndirmə nəticəsində belə qənaətə gəlinmişdir ki, yeni prioritetlərə uyğun olması, gender bərabərliyinin bərqərar olmasına cəlb edilən resursların səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün onun yeni redaksiyası hazırlanmalıdır.

2010-cu ildə UNICEF sənədin yeni redaksiyasını və əvvəlki illərin təcrübəsinə əsaslanaraq yeni fəaliyyət planı hazırladı, habelə bu istiqamətdə müvəffəqiyyətə nail olmaq üçün yeni hədəf göstəriciləri müəyyənləşdirdi. **2014-cü** ildə isə yeni, dörd illik "Gender bərabərliyinin təmini üzrə fəaliyyət planı" qüvvəyə mindi. Reallaşdırılması təşkilatın ümumi Strateji Planına paralel olaraq başladılan bu fəaliyyət planında gender bərabərliyi məsələsinin UNICEF-in global, regional və ölkə səviyyəsində yerinə yetirdiyi fəaliyyətin

ayrılmaz hissəsi olduğu göstərilir və təşkilatın proqramları üzrə bütün sahələrdə nəticələrin ölçülməsi üçün istifadə edilən müvafiq göstəricilərlə bağlı hesabatlılıq konkret olaraq müəyyənləşdirilir.

Gender bərabərliyinin təmini üzrə fəaliyyət planı çərçivəsində reallaşdırılan və konkret əhali qruplarını hədəf götürən təşəbbüslər qızların hüquqlarının genişləndirilməsi məqsədini güdən, fəvqəladə hallarda gender əsaslı zorakılığa qarşı mübarizə aparmağa imkan verən, qızların orta məktəbdə təhsil almasını təmin edən, erkən nikaha son qoyulmasını müdafiə edən, yeniyetmələrin sağlamlığının mühafizəsini ön plana çıxaran ümumi çərçivəni formalaşdırır.

Bu gün ibtidai təhsili başa vurmağa müvəffəq olan qızların sayı, habelə işləyən və siyasətlə məşğul olan qadınların sayı əvvəlki dövrlərlə müqayisədə xeyli artmışdır. Ancaq qadınlar və qızlar hələ də öz gündəlik həyatlarında cinsi mənsubiyyətlərdən qaynaqlanan çətinliklərlə və ayrı-seçkiliklə üzləşməkdədir. Buna görədir ki, **2015-ci** ildə qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində hələ də həllini tapmayan bu məsələ ön plana çıxarılır və onun həlli ilə bağlı bir sıra hədəflər müəyyənləşdirilir.

Bu gün tarixinin səkkizinci onilliyinə qədəm qoyan UNICEF gender ayrı-seçkiliyini aradan qaldırmağı, qadın və qızların hüquqlarının təmin edilməsini özünün ən ümdə məqsədlərindən biri hesab edir. İctimai inkişafdan kənar qalmaq riskinə ən çox məruz qalanlar üçün səhiyyə, hüquqların müdafiəsi, təhsil və digər sahələrdə gender perspektivinin nəzərə alındığı, öz arzularını reallaşdırma biləcəkləri, həm özlərinin, həm də icmalarının rifah səviyyəsini yüksəldə biləcəyi proqramlar işlənib hazırlanır.

UNICEF və Barclays şirkətinin yardımı ilə özünə inam hissi aşılamaq və dayanıqlı qazanc mənbəyi yaratmaq üçün həyata keçirilən “Gənclərin gələcəyini quraq proqramında” iştirak edən qadın və qızlar (2013).

© UNICEF/UNI155650/LOVELL

Cənubi Afrikanın Mphumalagna əyalətində
yaşayan İİV infeksiyasına yoluxmuş
və antiretrovirus preparatları ilə müalicə
olunan bir qadın İİV-ə yoluxmamış oğlu ilə
istirahət edir (2007).

© UNICEF/UNI159207/SCHERMBRUCKER

ALTI

**İİV İNFEKSİYASININ
PROFİLAKTİKASI,
MÜALİCƏSİ
VƏ İİV-Ə YOLUXMUŞ,
İİV İNFEKSİYASI
VƏ QIÇS-DƏN ƏZİYYƏT
ÇƏKƏN UŞAQLARIN
HÜQUQLARININ
MÜDAFİƏSİ**

Haitinin Port-o-Prins şəhərində UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən, İV infeksiyası daşıyıcısı olan ya da valideynlərini QİÇS nəticəsində itirmiş uşaqların müalicə edildiyi sığınacaqda bir qız nahar edir (2005).

© UNICEF/UNI42190/NOORANI

UNICEF-in İİV (İnsanın immun çatışmazlığı virusu) infeksiyasının və QİÇS (Qazanılmış immun çatışmazlığı sindromu) xəstəliyinin profilaktikası, müalicəsi, eləcə də İİV infeksiyası və QİÇS-dən əziyyət çəkən insanların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində göstərdiyi səyləri beynəlxalq ictimaiyyətin bu xəstəliyin sosial-iqtisadi təsirləri barədə məlumatlılığı ilə birlikdə artan xətt üzrə inkişaf etmişdir.

Keçən əsrin **80-ci** və **90-cı** illərində epidemiyanın miqyası haqqında təsəvvür dəqiqləşdikcə, onunla mübarizənin effektiv üsulları haqqında məlumatlılıq artdıqca maliyyəyələşdirmə və resursların cəlb olunması üçün imkanlar da genişlənməyə başladı. Hazırda antiretrovirus preparatları ilə terapiya (ARV-terapiya) xəstəliyin müalicəsində müsbət nəticələr almağa və anadan uşağa İİV infeksiyasının keçməsinin qarşısını almağa imkan verdiyinə görə UNICEF əsas diqqəti profilaktika məqsədli uzunmüddətli investisiyalara yönəltmişdir. Uşaq və yeniyetmələrin etinasızlıq, diqqətsizlik, cahillik və ya sosial izolyasiya nəticəsində infeksiyaya yoluxma riski ilə üzləşməsi qəbul edilməzdir.

1990-cı ildə xəstəliyin müalicəsi ilə əlaqədar qlobal səviyyədə yekdil rəy formalaşmamışdı və həmin il keçirilən Ümumdünya Uşaq Sammitində müəyyənləşdirilən məqsədlərin heç birinin İİV və QİÇS-ə aidiyyəti yox idi. Bu vəziyyət 10 Afrika ölkəsində QİÇS-dən qaynaqlanan ölüm halları ilə bağlı UNICEF tərəfindən aparılan və xəstəlik nəticəsində ölmüş uşaqların sayının 1,4—2,7 milyon arasında ola biləcəyi haqqında tədqiqatın hesabatının dərc edilməsinə baxmayaraq davam edirdi. Uşaqlar və QİÇS: Yaxınlaşmaqda olan fəlakət adlı hesabat təşkilatı vadar etdi ki, epidemiyanın ailələr və icmalar üzərindəki dağıdıcı təsirini azaltmaq üçün İİV-lə bağlı yerli səviyyəli proqramlar çərçivəsində səylərini daha da artırsın.

1994-cü ildə BMT-nin İİV/QİÇS ilə bağlı UNAIDS adlandırılan proqramının sponsorlarından biri də UNICEF idi. Beş

il sonra, artıq 25 ölkədə İİV-in profilaktikası üzrə proqramlar həyata keçirilirdi. Bu müddət ərzində UNICEF infeksiyanın anadan uşağa yoluxmasının profilaktikası məqsədilə pilot layihəni (PMTCT) həyata keçirməyə başladı. Layihə çərçivəsində 11 pilot ölkədə qadınlara və onların tərəf müqabillərinə İİV-lə bağlı (könüllü əsaslarla) məsləhət, İİV-in yoxlanılması kimi xidmətlər, İİV infeksiyasına yoluxmuş hamilə qadınlara isə infeksiyanın uşağa keçməsinin qarşısını almaq üçün antiretrovirus preparatları təklif edilirdi.

PMTCT layihəsi özünü uşaqların İİV infeksiyasına yoluxması baxımından effektiv vasitə kimi göstərdi. PMTCT tezliklə hamilə qadınlarda, ana və uşaqlarda İİV infeksiyasının profilaktikası və müalicəsi üçün **1998-ci** ildə təşkil edilmiş idarələrarası işçi qrupun İİV-lə mübarizə üzrə strategiyasına çevrildi. Qrupa UNICEF və ÜST birgə sədrlik edirdi.

Ancaq xəstəliyin qarşısının tamamilə alınmasına hələ çox vardı və İİV infeksiyasına yoluxmuş insanların əksəriyyəti üçün onun müalicəsi əlçatan olmadığına görə, xəstəlik sürətlə yayılmağa davam edirdi. İlk dövrlərdə İİV/QİÇS epidemiyasının əsasən səhiyyə və sosial siyasət sahəsinə aid olduğunu hesab edən BMT Təhlükəsizlik Şurası sonradan onun beynəlxalq təhlükəsizliklə bağlı məsələ olduğunu elan etdi. **2000-ci** ildə Cənubi Afrikada Durban şəhərində QİÇS-lə bağlı keçirilən konfransda baha qiymətlərə satılan ARV preparatlarının hər kəs üçün əlçatan edilməsi barədə qərar qəbul edildi.

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

LİVEY

31 yaşlı Livey Van Uk (Livey Van Wyk) gənc yaşına baxmayaraq hamilə ola-ola ölümə tərk edilmiş, İİV infeksiyasına yoluxmuş yeniyetmə qızdan həyatda özünə yer tapa bilmiş ana, nüfuzlu və insanları öz nümunəsi ilə ruhlandıran, Namibiyanın fəxri hesab edilən bələdiyyə rəisi olana qədər uzun və keşməkeşli həyat yolu keçmişdir. 17 yaşında hamilə olan Livey UNICEF-in dəstəklədiyi və İİV infeksiyasının ana-dan uşağa keçməsinin qarşısını almaq məqsədilə həyata keçirilən proqrama yazılmışdır. Müalicəsi üçün antiretrovirus preparatları təyin edildikdən sonra Remi adı verdiyi sağlam oğlan uşağını dünyaya gətirmişdir.

“İndi Reminin 13 yaşı var — Livey deyir. — O mənə güc və cəsarət verir. Hər gün mənim yataqdan qalxmağımın, xəyallar qurmağımın, gələcəyə inamımın və həyatdan ümidimi üz-məməyim sərbəbi odur.”

2001-ci ildə BMT-nin Baş Məclisi HIV / QİÇS xəstəliyinə dair xüsusi sessiya təşkil etdi. **2002-ci** ildə, yəni BMT-nin Baş Məclisinin uşaqlara dair xüsusi sessiyasının keçirildiyi ildə, sessiyada qəbul edilmiş yekun sənədin və fəaliyyət planının, yeni “Uşaqların yaşaması üçün münasib dünya” adlı sənədin dörd bölməsindən biri QİÇS-ə qarşı mübarizəyə həsr olundu.

UNICEF və onun tərəfdaşları bütün dünyada QİÇS-dən ölənlərin sayının pik həddə — 2,3 milyon nəfərə çatdığı **2005-ci** ildə xəstəliyə qarşı mübarizə məqsədilə geniş miqyaslı kampaniya başlatdı. Uşaqların QİÇS epidemiyasının bilinməyən tərəfi olduğu irəli sürülən “Uşaqlar üçün birləşək, QİÇS-ə qarşı birləşək” adlı kampaniyanın məqsədləri belə ifadə edilirdi:

- İV infeksiyasının anadan uşağa keçməsinin qarşısının alınması, məsləhət xidmətlərinin əhatə dairəsinin artırılması və İV ilə yoluxmuş anaların profilaktika məqsədilə ARV preparatları əldə edə bilməsi
- ARV preparatlarından istifadə imkanlarını artırmaqla uşaqların müalicəsinin təşkil edilməsi
- Təhsil sistemi, məsləhət xidmətləri, könüllü əsaslarla xəstəliyin yoxlanması və digər tədbirlər vasitəsi ilə yeni-yetmələr və gənclər arasında infeksiyanın profilaktikası
- İV infeksiyasına yoluxmuş uşaqların, o cümlədən valideynlərindən birini və ya hər ikisini itirmiş, 18 yaşına çatmamış təxminən 13,4 milyon uşağın hüquqlarının müdafiəsi və onlara lazımi köməliyin göstərilməsi.

UNICEF “QİÇS-ə qarşı birləşək” şüarı altında öz tərəfdaşlarını, ölkələrin hökumətlərini səfərbər edərək profilaktika, müalicə proqramlarının icrasını sürətləndirməyə başladı. Məsələn, təşkilatın idman dünyasından olan tərəfdaşları gənc insanların QİÇS haqqında məlumatlandırılmasında mühüm rol oynamışdır. Amerika Birləşmiş Ştatlarında Milli Basketbol Assosiasiyası ictimaiyyətin məlumatlandırılması məqsədilə kampaniyaya start verdi. İspaniyanın Barselona futbol klubunun oyunçuları futbol sahəsinə UNICEF-in

loqosu olan futbolçularla çıxırdı. Klub İV/QİÇS-dən əziyyət çəkən uşaqların müdafiəsi üçün təşkilatla beş illik əməkdaşlıq haqqında müqavilə bağladı.

2006-cı ildə Almaniya dünya futbol çempionatı FIFA tərəfindən qəbul edilmiş “Uşaqlar üçün birləşək” şüarı altında keçirilmişdir (şüar silahlı münaqişədən əziyyət çəkən uşaqları da əhatə edirdi). Beynəlxalq Kriket Şurasının “QİÇS-dən xilas olaq” şüarı altında oyunçular və hakimlər kriket oyunlarına QİÇS-ə qarşı həmrəylik rəmzi olan qırmızı lent taxaraq çıxırdı.

2011-ci ildə UNAİDS və ABŞ prezidentinin QİÇS-ə qarşı mübarizəyə yardım üzrə fəvqəladə proqramı birlikdə uşaqların İV infeksiyasına yoluxmasının qarşısını almaq və anaların sağ qalmasına nail olmaq məqsədilə beş illik qlobal planı həyata keçirməyə başladı. 22 ölkənin hədəf olaraq göstərilirdiyi həmin plana görə PMTCT layihəsi çərçivəsində xidmətlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, İV infeksiyasına yoluxmuş şəxslərə ARV preparatlarının verilməsi ilə bağlı məlumatların mübadiləsi və texniki dəstəyin əlaqələndirilməsi UNICEF-ə həvalə olunurdu.

UNAİDS-in **2016-cı** ildə verdiyi bəyanata görə, **2010-cu** ildən bu vaxtadək ARV preparatları ilə təmin edilən xəstələrin sayı iki dəfə artmış, ancaq İV infeksiyasına yoluxmuş uşaqların sadəcə 32 faizi bu preparatları əldə edə bilməmişdir. QİÇS Afrikada yeni-yetmələrin ölüm səbəbləri arasında birinci, dünyada isə ikinci yeri tutur. İV infeksiyası və QİÇS-dən əziyyət çəkən qızların sayı, xüsusilə də Mərkəzi Afrika regionunda oğlanlarla müqayisədə qeyri-mütənasib hesab ediləcək qədər çoxdur.

Bəzi regionlarda İV ilə yoluxma hallarının sayı azalsa da, digər regionlarda, o cümlədən Mərkəzi və Şərqi Avropada, MDB ölkələrində, Yaxın Şərqdə və Şimali Afrikada epidemiyanın miqyası hələ də böyüməkdədir. Əhalinin sosial müdafiəsi ən zəif olan təbəqələrində isə xəstəliyin yayılma sürəti daha çoxdur.

Gənc liderləri bu çətinliklərə qarşı mübarizəyə cəlb etmək üçün UNICEF “All In” kampaniyasına start vermişdir.

Kampaniyanın məqsədi məlumatların toplanması prosesinin təkmilləşdirilməsini və bütün yeniyetmələrin İV ilə bağlı ən zəruri xidmətlərdən faydalana bilməsi üçün innovativ həll variantlarının işlənilib hazırlanmasını nəzərdə tutur. Kampaniya həm də yeniyetmələr arasında İV infeksiyasının yayılması məsələsini ölkələrdə həyata keçirilən siyasətin tərkib hissəsinə çevirmək məqsədini güdür.

Ancaq UNICEF İV/QİÇS əleyhinə kampaniyaların digər əhali qrupları üçün də əlçatan olmasına çalışır. Belə ki, təşkilat Argentina ilə Boliviya Çoxmillətli Dövləti arasında İV infeksiyasının yoxlanılması və müalicəsi üsullarını təkmilləşdirmək kimi məqsədlər güdən əməkdaşlıq müqaviləsinin bağlanmasına şərait yaratmışdır. Bundan başqa, fahişəliyə məcbur edilmək riski altında olan qızların müdafiəsi və məlumatlandırılması məqsədilə Nepalda başlatılan layihələrə texniki dəstək vermişdir.

Bu gün İV epidemiyasının tüğyan etməyə başladığı ilk illərdəki kimi, UNICEF İV infeksiyasının, QİÇS xəstəliyinin ciddi fəsadları və digər mənfi nəticələrindən əziyyət çəkən uşaqlara yardım etməkdədir. Botsvana, Lesoto, Namibiya, Sierra Leone və Svazilend kimi ölkələrdə UNICEF valideynlərini və ya qəyyumlarını QİÇS xəstəliyi nəticəsində itirmiş uşaqların müdafiəsi məqsədilə məlumat bazalarında, qeydiyyat sistemlərində təkmilləşdirmələr aparmışdır.

Milyonlarla uşağı İV infeksiyasının ən arzuolunmaz fəsadlarına qarşı müdafiə etmək mümkün olsa da, bu gün dünyanın heç bir nöqtəsində onun kökünü kəsmək mümkün olmamışdır. UNICEF indiyədək bu qədər çətinliklə əldə edilmiş müvəffəqiyyətlərin hədəf getməməsi üçün İV və QİÇS-ə qarşı mübarizəsini əvvəlki qətiyyətlə davam etdirir. Təşkilat hökumətləri yeniyetmələr arasında xəstəliyin profilaktikası sahəsində özünü doğrultmuş tədbirləri həyata keçirməyə təşviq etməklə yanaşı, onları risk altında olan ailələrin sosial müdafiəsinə, dövlət qayğısı ilə əhatə etməyə və dəstəkləməyə çağırır. UNICEF vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, o cümlədən dini icmaların liderləri və tayfa başçıları ilə tərəfdaşlıq münasibətlərini qoruyub saxlamağa, inkişaf etdirməyə çalışır. Tibb məntəqələrində İV

**MİLYONLARLA UŞAĞI İV İNFEKSİYASININ
ƏN ARZUOLUNMAZ FƏSADLARINA QARŞI
MÜDAFİƏ ETMƏK MÜMKÜN OLSA DA,
BU GÜN DÜNYANIN HEÇ BİR
NÖQTƏSİNDƏ ONUN KÖKÜNÜ KƏSMƏK
MÜMKÜN OLMAMIŞDIR.**

diaqnostikası kimi iqtisadi baxımdan sərfəli, ancaq yüksək effektivliyə malik müdaxilələrin yaygınlaşmasına çalışır və İV/QİÇS nəticəsində vurulan sosial "damğanın" mənfi təsirlərinin azaldılması istiqamətində fəaliyyət göstərir.

UNICEF və onun tərəfdaşları bu və digər üsullarla yekun məqsədə — QİÇS xəstəliyinin nə olduğunu bilməyən yeni nəslin yetişməsinə nail olmaq niyyətindədir.

Fəaliyyəti UNICEF tərəfindən dəstəklənən “Plan International” QHT-sinin könüllü əməkdaşlarından biri Zimbabvenin Harare şəhərində İV infeksiyası daşıyıcısı olan bir oğlana və onun anasına öz məsləhətləri ilə yardım edir (2002). © UNICEF/UNI37369/PIROZZI

Ocaq qalamaq üçün odun toplamaq məqsədilə Şimali Sudanın Darfur ştatında, El Faşer qəsəbəsinin yaxınlığında qurulmuş qaçqın düşərgəsindən çıxan qızlar (2005).

© UNICEF/UNI42261/HAVIV

YEDDİ

**UŞAQLARIN
ZORAKILIQ,
İSTİSMAR VƏ QƏDDAR
DAVRANIŞA QARŞI
MÜDAFİƏSİ**

21-ci əsrdə uşaq hüquqlarının müdafiəçiləri öz fəaliyyətlərini istisnasız olaraq uşaq və yeniyetmələrlə bağlı əldə edilmiş beynəlxalq saziş və müqavilələrdən formalaşan təməl əsasında qurur. Bu saziş və müqavilələr özündə uşaqların zorakılıq, istismar və qəddar davranışa qarşı müdafiəsi ilə əlaqədar dəqiq və aydın ifadə olunmuş öhdəliklər ehtiva edir. Həmin öhdəliklər uşaqların hüquqlarına hətta silahlı münaqişə dövrlərində belə hörmətlə yanaşmağı, onların həyatını qorumağı, təhlükəsizliyinin təmin olunmasını tələb edir.

UNICEF bu qlobal sənədlərin layihəsinin hazırlanmasında formalaşdırıcı rol oynamış, ölkələrə onların tərcüməsi ilə yanaşı tətbiqində və tətbiqinin nəzarət altında saxlanması üçün köməklik göstərmişdir.

Ancaq uşaqların münaqişələrdən, zorakılıq, istismar və qəddar davranışdan qorunması qanunların qəbulu ilə məhdudlaşmır. Qanunla müdafiə altına alınan milyonlarla uşaq hər gün elə həmin qanunların müəyyənləşdiyi hüquqlarının pozulması ilə üzləşir. Onlar silahlı münaqişələrdə həyatlarına son qoyulması təhlükəsi altında yaşayır, yaşadıkları icma daxilində, eləcə də informasiya şəbəkələrində cinsi istismar və zorakılıq riskinə məruz qalır. Evdə fiziki zorakılıqla, məktəbdə isə hədə-qorxu ilə üzləşir. Qızlar zorla evləndirilir, sünnət olunur, oğlan və qızlar zorla silahlı dəstələrə, qruplara cəlb edilir.

Uşaqların əksəriyyətinin risk altında olduğu icmalarda UNICEF belə hüquq pozuntularına qarşı mübarizə aparmaq və bunlara qarşı cavab tədbirləri görmək məqsədilə daima yerli tərəfdaşları və uşaqların hüquqlarını qoruyan qurumların yaratdığı birliklərlə əməkdaşlıq edir.

Fəaliyyətinin ilk onilliklərində UNICEF-in ən əsas prioritetləri uşaqların aclıq və xəstəliklərə qarşı müdafiəsi olmuşdur.

Ancaq **1979-cu** ilin Beynəlxalq Uşaq İli elan edilməsi kimi əlamətdar hadisə gənc insanların həyatına bərpası mümkün olmayan zərər vura biləcək sosial-iqtisadi amillərin daha geniş müstəvidə nəzərdən keçirilməsini təmin etmişdir.

1980-ci ildə UNICEF-in bəzi ölkələrdəki nümayəndəliklərinin dilə gətirdiyi narahatlıqlar təşkilatın öz siyasətini yenidən nəzərdən keçirməsi ilə nəticələnmiş və küçə uşaqlarını, əməyi istismar edilən uşaqları da əhatə edən "xüsusilə çətin vəziyyətdə olan uşaqlar" konsepti irəli sürülmüşdür.

UNICEF-in bu yeniliklərdən sonra ölkələrdə həyata keçirdiyi proqramlar şəhər "truşobalarında" və gecəqondu məhəllələrində yaşayan uşaqlara göstərilən xidmətlərin yaxşılaşdırılmasını da nəzərdə tutmuşdur. Əhalinin gəlirinin yüksək olduğu ölkələrdə fəaliyyət göstərən UNICEF nümayəndəlikləri də uşaq əməyinin istismarına qarşı mübarizəyə, yoxsul məhəllələrin ehtiyaclarının yerinə yetirilməsinə öz töhfəsini vermişdir. Bütün bu səylər **1997-ci** ildə keçirilən Uşaq Əməyinin İstismarına qarşı Mübarizə üzrə Beynəlxalq Konfransda öz bəhrəsini verdi. Belə ki, həmin konfrans zamanı UNICEF və onun tərəfdaşları uşaq əməyindən istifadənin, xüsusilə də onun ən pis formalarının birdəfəlik

Misirin liman şəhəri Süveyş yaxınlığında BMT-nin qurduğu düşərgədə keçirilən bir idman oyununda öz yoldaşlarının dəstək göstərdiyi iki oğlan (1947).
© UNICEF/UNI43135/NAMƏLUM MÜƏLLİF

Ruandanın Kiqali şəhərində, dəhşətli soyqırım fəlakəti başa çatdıqdan sonra UNICEF-in dəstəyi ilə kimsəsiz uşaqlar üçün qurulmuş bir qaçqın düşərgəsini tərk edən uşaqlar yoldaşları ilə vidalaşır (1994). © UNICEF/UNI55030/PRESS

aradan qaldırılması ilə bağlı qlobal gündəmi formalaşdıran sənəd qəbul etmişdir.

1995-ci ildə Banqladeşin Toxuculuq və Tikiş Sənayesi İstehsalçıları Assosiasiyası, Beynəlxalq Əmək Təşkilatı və UNICEF arasında bağlanmış və dönüş nöqtəsi hesab edilə biləcək müqavilə bu gündəm çərçivəsində fəaliyyətə böyük töhfə verdi. Müqavilə 14 yaşdan kiçik uşaqların tikiş sənayesi müəssisələrində işləməkdən uzaqlaşdırılması və münasib tədris proqramlarına yerləşdirilməsi ilə əlaqədar hər üç tərəfin öhdəlik götürməsinə tələb edirdi. Hindistan və Pakistanda da UNICEF xalça toxuma müəssisələrində işləyən uşaqlarla əlaqədar olaraq bənzər tədbirləri dəstəkləməkdə idi.

Bundan başqa, **1990-cı** illərdə silahlı qruplar tərəfindən qadın və uşaqların hədəfə alınması kimi şok effekti yaradan xəbərlər UNICEF-i vadar etdi ki, ictimaiyyətin diqqətini uşaqların ya silahlı qrupların üzvü olmaq ya da müharibənin qurbanı olmaqdan başqa çarəsinin qalmadığı hallara yönəlsin.

1994-cü ildə Ruandada baş vermiş soyqırımdan sonra UNICEF qəyyum və ya valideynlərini itirmiş və yaxud da onlardan ayrı düşmüş uşaqların müdafiəsində iştirak etmişdir. Uşaqların müdafiəsi ilə məşğul olan əməkdaşlar külli miqdarda uşağın gözü qarşısında ağılasığmaz vəhşiliklərin törədildiyi ölkənin ağır həqiqətləri ilə bağlı qiymətləndirmə aparmalı olmuşdur. UNICEF və onun tərəfdaşları yüz mindən çox Ruandalı uşağı ailələrinə qovuşdurmağa müvəffəq olmuş, valideynlərini itirmiş uşaqların müdafiəsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirmişdir.

Ruandadakı zorakılıqlardan və dünyanın digər nöqtələrində cərəyan etmiş digər qanlı münaqişələrdən sonra UNICEF “Silahlı münaqişənin uşaqlara təsiri” adlı hesabatı ən qəti şəkildə dəstəkləmişdir. BMT Baş katibi Butros Qalinin tələbi ilə Qrasa Maşel (Graça Machel) tərəfindən **1996-cı** ildə hazırlanmış hesabat bütün dünyanın diqqətini müharibənin uşaqlar üçün meydana gətirdiyi dəhşətli məqamlara yönəldilməsinə tələb edirdi.

Hesabatı hazırlamaq üçün iki il tədqiqat aparmış və tədqiqat çərçivəsində dünyanın bir çox nöqtəsindəki silahlı münaqişə ocaqlarına səfər edən Maşel münaqişələrin yaratdığı çətinliklərlə yanaşı onların təsirinə azaldılması üzrə təkliflərə müsbət reaksiyanı da işıqlandırır. O, Livanlı uşaqların başladığı və UNICEF-in dəstəklədiyi “sülh naminə təhsil” layihəsinin böyük təsir gücünü yüksək qiymətləndirir. Layihədə iştirak edən, əksəriyyəti əvvəllər könüllü qoşun birləşmələrinin tərkibində döyüşmüş uşaqlar müəllifin dediyinə görə “böyüklərin çoxunun müvəffəq olmadığı yerdə dialoq və qarşılıqlı anlaşma kanallarını yarada bilmişdir”.

Gənclərin zorakılığa əsaslanmayan dəyişikliklərə həvəsləndirilməsi və onlara bu istiqamətdə köməklik göstərilməsi, bütün münaqişələrin sülh yolu ilə həlli və qarşılıqlı anlayış UNICEF tərəfindən uşaqların müdafiəsinin həm profilaktika, həm də operativ reaksiya müstəvisində təşkili üçün əsas şərtlər hesab edilir.

1997-ci ildə Piyadalar əleyhinə minaların istifadəsi, ehtiyatlarının toplanması, istehsalı və ötürülməsinin qadağan olunması və məhv edilməsi barədə Konvensiyanın imza üçün açıq elan edilməsi UNICEF və onun tərəfdaşları üçün uşaqların müdafiəsi sahəsində qələbə mahiyyətində idi. Konvensiya **2009-cu** ildə qüvvəyə minmişdir. Bu sahədə digər önəmli hadisə isə **2008-ci** ildə Kasetli silahlar əleyhinə Konvensiyanın qəbulu olmuşdur. Layihələrinin hazırlanmasında UNICEF-in də iştirak etdiyi hər iki saziş humanitar silahsızlaşma sahəsində son dövrlərdə atılan addımların ən uğurlu nümunələri hesab edilə bilər.

Yeni minillikdə UNICEF dünya ictimaiyyətinin diqqətini müharibələrin və təbii fəlakətlərin ən müdafiəsiz qurbanlarına yönəldilməsinə özünün xoşməramlı səfirlərini cəlb etmişdir. Məsələn, xoşməramlı səfir Mia Farrou (Mia Farrow) Afrikanın müxtəlif nöqtələrində, o cümlədən Anqola, Mərkəzi Afrika Respublikası, Çad, Konqo və Nigeriya Demokratik Respublikası, eləcə də Sudanın Darfur bölgəsində yerləşən münaqişə zonalarını və qaçqın düşərgələrini ziyarət etmişdir.

BMT-nin Baş Məclisi **2000-ci** ildə UNICEF-in və uşağ

5 yaşlı Saşa 4 yaşlı bacısı Nastya ilə Kiyev yaxınlığındakı Kopilov kəndində dövlət qurumlarından birində olarkən (2005).

© UNICEF/UNI43393/PIROZZI

hüquqlarını qoruyan digər təşkilatların tələbi ilə Uşaqların silahlı münaqişələrdə iştirakı haqqında fakültativ Protokol qəbul etmişdir. Uşaq hüquqları haqqında Konvensiyaya aid olan bu Protokol dövlətlərin 18 yaşdan kiçik uşaqları icbari hərbi xidmətə çağırmasını qadağan edir. Bundan başqa, şəxsi heyətin 18 yaşdan kiçik olan, könüllü əsaslarla hərbi xidmətə cəlb olunmuş üzvlərinin hərbi əməliyyatlarda iştirakını qadağan edir.

Eyni zamanda, 165 ölkə tərəfindən imza edilən bu Protokol hökumətlərdən tələb edir ki, uşaqların silahlı qruplara cəlb olunmasının və silahlı münaqişələrdə iştirakının qarşısını almaq üçün qanuni tədbirlər həyata keçirsin.

Digər tərəfdən, UNICEF öz tərəfdaşları ilə birlikdə uşaqların könüllü dəstələrin tərkibinə daxil edilməsi və ya nizami orduya çağırılması praktikasına son qoymaq istiqamətində fəaliyyət göstərmiş və göstərməkdədir.

2007-ci ildə əvvəllər əsgər olmuş bir uşaq — İshmael Bea (Ishmael Beah) UNICEF-in Mühəribə qurbanı uşaqların işləri üzrə səlahiyyətli Nümayəndəsi təyin edilmişdir. Bea öz ölkəsində, yəni Syerra Leone'də mühəribənin uşaqlar üçün necə böyük fəlakət olduğu barədə ictimaiyyət qarşısında ilk dəfə çıxış etdikdən sonra on ildən çox UNICEF-in qeyri-rəsmi Nümayəndəsi olmuşdur.

2014-cü ildə UNICEF BMT-nin Baş katibinin Uşaqlar və silahlı münaqişələr üzrə xüsusi Nümayəndəsi ilə birlikdə səkkiz ölkə arasında “Uşaqların hərbi xidmətə çağırılmasına son qoymaqla bağlı Müqavilənin” bağlanmasını təmin etmişdir. Həmin müqaviləyə Əfqanıstan, Çad, Konqo Demokratik Respublikası, Myanmar, Somali, Cənubi Sudan və Yəmən aid olmuşdur.

Ancaq dünyanın silahlı münaqişələr olmayan zonalarında da uşaqlar ciddi risklərlə, o cümlədən ailə daxilində, məktəbdə və yaşadıkları icma daxilində, cinayət mühakimə icraatı sistemində zorakılıqla üzleşir. BMT-nin Baş katibinin **2006-cı** il üzrə böyük əhəmiyyətə malik olan, “Uşaqlara qarşı zorakılıq halları üzrə BMT Hesabatı” adlandırılan hesabatının hazırlanması

ilə nəticələnən silsilə məsləhətləşmələr aparmaqla, UNICEF bu zorakılığın işıqlandırılmasında mühüm rol oynamışdır. Məsləhətləşmələr nəticəsində uşaqlara qarşı zorakılıq hallarının hər bir ölkədə və cəmiyyətdə, o cümlədən bütün sosial qruplar daxilində baş verdiyi aşkarlanmışdır. Eyni zamanda, məlum olmuşdur ki, zorakılıq hallarının əksəriyyəti uşaqların tanıdığı və əslində arxalanmalı olduğu şəxslər tərəfindən törədilir.

2013-cü ildə UNICEF aktyor Liam Nisonun (Liam Neeson) “zorakılığı görməməyin onun mövcud olmadığı mənasına gəlmir” sözləri ilə ictimaiyyətə müraciət etdiyi “#ENDviolence against Children (Uşaqlara qarşı zorakılığa son qoyaq)” təşəbbüsünə start verdi. Təşəbbüs çərçivəsində UNICEF bənzər hərəkatların mövcud olduğu və müəyyən nəticələr əldə edilmiş ölkələrdə uşaqlara qarşı qəbul edilməz olduğu barədə inandırıcı ismarış verməklə belə hərəkatların daha da güclənməsinə nail olmuşdur.

Uşaqlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması uğrunda göstərilən səylər cinsi istismarın və zorakılığın da qarşısını alınmasını, qadınların üzərində hələ də onları şikəst edən əməliyyatların aparıldığı icmalarda qadınların müdafiəsini, qızların sünnet olunduqları yerlərdə qızların müdafiəsini, eləcə də erkən nikahların və qız uşaqlarının öldürülməsinin qarşısını almağı da nəzərdə tutur.

UNICEF bütün bu məsələlərin həm beynəlxalq səviyyədə, həm də ölkələr səviyyəsində həyata keçirilən siyasətin gündəminə yerləşdirilməsində fəal şəkildə iştirak etmişdir. **1996—2008-ci** illər arasında təşkilat tərəfdaşları ilə birlikdə uşaqların cinsi istismarına qarşı üç ümumdünya konqresi təşkil etmişdir. Beynəlxalq tərəfdaşlar və ev sahibliyi edən ölkələrlə əməkdaşlıq şəraitində keçirilmiş konqreslər çərçivəsində təşkil olunan toplantılar bu sahədə qlobal səviyyədə daha böyük məsuliyyətin qəbul edilməsini təmin edən və əməkdaşlığı gücləndirən platforma rolunu oynamışdır.

Zorakılığın və istismarın bütün formalarına qarşı uşaqların müdafiəsi üzrə qlobal məsuliyyət BMT-nin Baş

Məclisi tərəfindən **2000-ci** ildə qəbul edilmiş və Uşaqların satılması, uşaq fahişəliyi və pornoqrafiyası haqqında fakültativ Protokol adlandırılan sənəddə də öz əksini tapmışdır.

UNICEF **2008-ci** ildə BMT-nin Əhali Fondu (UNFPA) ilə birlikdə qadınların üzərində onları şikəst edən əməliyyatların aparılması / onların sünnet olunması kimi praktikaların (FGM/C) tərk edilməsi prosesini sürətləndirmək məqsədini güdən proqrama start vermişdir. Proqram vətəndaş cəmiyyəti, din xadimləri və yerli icmalarla əməkdaşlıq vasitəsilə belə praktikaların təməlinə dayanan sosial və mədəni normaları nəzərə alan yanaşma tərzinə əsaslanır. Bundan başqa, iki qurum Cənubi Asiya, Afrika və Yaxın Şərqi 12 ölkəsində erkən nikaha son qoyulması üçün hərəkəti sürətləndirmək məqsədilə müştərək global proqram da başlatmışdır. Proqramın erkən ailə qurmaq riski altında olan və ya artıq qurmuş 2.5 milyon qızı əhatə etməsi planlaşdırılır.

Uşaq hüquqları üçün hələ də mövcud olan təhlükələrin aradan qaldırılmasında qətiyyətli mövqe nümayiş etdirən UNICEF və digər müdafiəçi təşkilatlar **2015-ci** ildə uşaq hüquqlarının müdafiəsi üzrə məqsədlərin BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən 2015-ci ildə qəbul edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin siyahısına salınmasına müvəffəq olmuşdur. Bu, öz-özlüyündə mütərəqqi yenilik hesab edilə bilər, çünki cari global məqsədlər toplusunun sələfi olan Minilliyin İnkişaf Məqsədləri adlı bəyannamədə uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı konkret bənd yox idi. Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində uşaqlara qarşı zorakılığın bütün formaları ilə yanaşı FGM/C praktikasının da aradan qaldırılması nəzərdə tutulur.

Bundan başqa, UNICEF daima bütün doğuşların qeydiyyatına alınması, hökumət tərəfindən uşağın doğuşunun qeydiyyatının aparılması təklifi ilə çıxış etmişdir. Belə ki, qeydiyyat uşağın qanunlar çərçivəsində mövcudluğunu müəyyənləşdirir və onun mülki, siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarının bir çoxunun müdafiəsi məhz bu qeydiyyatdan asılıdır. Uşaq hüquqları haqqında Konvensiyanın 7-ci maddəsində hər bir uşağın anadan olduqdan sonra heç bir ayrı-seçkiliyə yol verilmədən qeydiyyatına alınmaq hüququnun olduğu göstərilir.

UNICEF-in qanunu pozmuş uşaqların
yenidən cəmiyyətə inteqrasiyasına yardım
etdiyi, Salvadorun İlopanço şəhərində bir
yeniyyətə ana öz qızı ilə sifə gedir (2014).
© UNICEF/UNI186306/HEGER

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

İŞMAEL

13 yaşında Syerra Leonədə cərəyan edən vətəndaş müharibəsi zamanı zorla əsgər aparılan, yazıçı və UNICEF-in ilk Müharibə qurbanı uşaqların işləri üzrə səlahiyyətli Nümayəndəsi olan İşmael Beanin heyrətamiz həyat hekayəsinə qulaq asanda sanki maraqlı roman oxuyursan və başa düşürsən ki, onun öz həyatı haqqında yüksək tirajlarla çap edilən romanı yazması heç də təsadüfi deyil. UNICEF onun həyatının yaxşıya doğru dəyişməsində böyük rol oynamış, ona ümid bəxş etmişdir. İşmael UNICEF-dən olan bir heyətin onun xidmət göstərdiyi polka gəldiyi və bütün uşaq əsgərlərin dərhal tərkis edilməsini tələb etdiyi günü yaxşı xatırlayır. “Bizi maşına oturdular — deyə o xatırlayır, — və dedilər ki, indi artıq uşaqlığınızı qayıda bilərsiniz.”

Bu gün, yeni İkinci dünya müharibəsi zamanı qaçqın düşmüş uşaqlarla işləməyə başladığı vaxtdan 70 il sonra da UNICEF çətin və riskli vəziyyətdə olan uşaqların müdafiəsi üçün yuxarıda sadalanan üsullardan və digər üsullardan istifadə etməkdədir. Bu gün də, UNICEF qaçqın və miqrant uşaqlarla, ancaq bu dəfə Avropaya can atan uşaqlarla işləyir. Bu uşaqların risk qrupuna daxil olanları üçün resurslarını səfərbər edən ilk təşkilat da məhz UNICEF olmuşdur. Bu günün miqrant və qaçqın uşaqları Avropaya doğru hərəkət edərkən çox böyük əzab-əziyyətə qatılmaqla yanaşı, keçdikləri və çatdıqları ölkələrdə də istismar və sui-istifadə riski ilə üzləşir.

UNICEF pal-paltar, ayaqqabı, ədyal və s. kimi vacib əşyalarla yanaşı onları yaşlarına uyğun qida, tədris və əyləncə materialları, eləcə də ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış məkanlarla təmin etməkdədir. Xüsusilə də, kimsəsiz uşaqların müdafiəsi, onların öz ailələrinə qovuşdurulması üzrə iş ən prioritet məsələlərdən biri hesab edilir.

Avropada miqrasiya böhranı ilə əlaqədar olan və təcili reaksiya tələb edən məsələlərin həllindən başqa, UNICEF Latin Amerikası və Afrikada olduğu kimi, miqrant uşaqların və ailələrin sosial inteqrasiyası istiqamətində aparılan işləri də dəstəkləyir.

Uşaqlar silahlı münaqişə içində yaşamağa və ya qaçaraq didərgin düşməyə məcbur olmayana qədər UNICEF dünyanın bütün regionlarında həmişəki ciddi-cəhdlə və qətiyyətlə onların müdafiəsi üçün fəaliyyət göstərəcəkdir.

**BU GÜN, YƏNİ İKİNCİ DÜNYA
MÜHARİBƏSİ ZAMANI QAÇQIN DÜŞMÜŞ
UŞAQLARLA İŞLƏMƏYƏ BAŞLADIĞI
VAXTDAN 70 İL SONRA DA UNICEF
ÇƏTİN VƏ RİSKLİ VƏZİYYƏTDƏ OLAN
UŞAQLARIN MÜDAFİƏSİ İSTİQAMƏTİNDƏ
FƏALİYYƏT GÖSTƏRMƏKDƏDİR.**

UŞAQLARIN MÜDAFİƏSİ PRİNSİPLƏRİNİN VƏ UŞAQ HÜQUQLARININ KODİFİKASİYASI

UNICEF-in uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı fəaliyyətinin bünövrəsi təşkilatın yarandığı tarixdən xeyli əvvəl qoyulmuşdur. **1924-cü** ildə uşaq hüquqları müdafiəçisi Eqlantin Cebb (Eglantyne Jebb) “uşaqların bəzi hüquqlarla təmin edilməsini tələb etməli və həmin hüquqların hamı tərəfindən qəbuluna çalışmalıyıq” tələbi ilə ictimaiyyətə müraciət etdi. Həmin dövrdə bu, inqilabi xarakter daşıyan ideya hesab edilsə də, UNICEF-in tərəfdaşı “Uşaqları qoruyun” (Save the Children) təşkilatının təsisçisi Cebb, Millətlər Liqasını onun dəyərli fikir olduğuna inandırıb bilməmişdi. Nəticədə növbəti il Uşaqların hüquqları haqqında Cenevrə Bəyannaməsi qəbul edildi.

Lakin Cebbin ideyası ancaq bəşəriyyətə böyük fəlakət gətirən İkinci dünya müharibəsi başa çatdıqdan və üçüncü dünya müharibəsinə yol verməmək üçün BMT yaradıldıqdan sonra qlobal səviyyədə qəbul edilən öhdəliyə çevrilmişdir. **1959-cu** ildə Millətlər Liqasının xələfi olan BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən Uşaq hüquqları haqqında Bəyannamə qəbul edildikdən sonra uşaq hüquqlarının fundamental prinsipləri bütün dünyada yekdilliklə qəbul edildi.

Bundan iyirmi il sonra, BMT **1979-cu** ili Beynəlxalq Uşaq İli elan etdi. UNICEF bu fürsətdən istifadə edərək bəşəriyyəti uşaqların iqtisadi çətinliklərə, sosial ədalətsizliyə qarşı müdafiəsi ilə bağlı ideyalar ətrafında birləşdirən başlıca qüvvə funksiyasını yerinə yetirməyə başladı.

Uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı Beynəlxalq Uşaq İlinədən sonra gələn onillikdə təşkil olunan kampaniyalar və digər müdafiə tədbirləri **1989-cu** ildə öz bəhrəsini verdi. Belə ki, həmin il BMT-yə üzv olan ölkələr Uşaq hüquqları haqqında Konvensiyanı - insan hüquqları ilə bağlı bəşər tarixində bu qədər geniş miqyasda qəbul olunan, istismara və zorakılığa, laqeyd münasibətə qarşı mübarizənin baza standartlarını müəyyənləşdirən sənədi qəbul etdi. Uşaqların silahlı münaqişələrə cəlb olunmasının və cinsi istismarının qarşısını almaq məqsədilə **2000-ci** ildə BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən həmin sənədə əlavə olaraq iki fakültativ Protokol qəbul edilmişdir.

Konvensiya və ona aid Protokollar uşaqları cəmiyyətin təhlükəsiz və layaqlı həyat

sürmək üçün bütün hüquqlara malik üzvləri olaraq müəyyənləşdirir. Artıq dördüncü bir əsrdən çoxdur ki, Konvensiya hər bir uşağın hüquqlarının dünyanın istənilən nöqtəsində təmin olunması üçün UNICEF-in yerinə yetirdiyi fəaliyyətin məcəlləşdirilməsi, güclənməsi, təkmilləşməsi üçün bünövrə rolunu oynayır.

**Dr. Frans Vranitski (Avstriya kansleri) Nyu Yorkda
Ümumdünya Uşaq Sammitində qəbul edilmiş
bəyannaməyə və fəaliyyət planına imza edir
(1990). © UNICEF/UNI24029/MERA**

Qvineya Bisaunun Oyo regionunda UNICEF-in dəstəyi ilə fəaliyyət göstərən, uşaqların ehtiyaclarının nəzərə alındıđı məktəbdə fiziki qüsurlu birinci sinif şagirdi ođlan dərsdə (2014).
  UNICEF/UNI162094/LYNCH

SƏKKİZ

SOSIAL
İNTEQRASIYA
VƏ HƏR BİR UŞAĞIN
HÜQUQLARININ
TƏMİN EDİLMƏSİ

A vitamini çatışmazlığı və qeyri-kafi gigiyenik şərait nəticəsində görmə qabiliyyətini itirmiş iki Vyentamli oğlan silahlı münaqişənin davam etdiyi ərazidə qurulmuş məktəbdə Brayl şrifti ilə yazılmış mətni oxuyarkən (1972).

© UNICEF/UN04118/DANOIS

Bütün səylərinə baxmayaraq, sosial müdafiəsi hələ də zəif olan və özlərindən asılı olmayan səbəblərə görə cəmiyyətdən kənar qalan uşaqların statusu 70 illik fəaliyyəti boyunca UNICEF-i narahat etmişdir. Hər bir uşağın hüquqlarının təmin edilməsinə çalışan qurum kimi, həmin kənar qalmış uşaqlara da xidmət göstərmək UNICEF-in fəaliyyət konsepsiyası baxımından həlledici əhəmiyyət daşıyır.

UNICEF-in işlətdiyi “hər bir uşaq” ifadəsi azyaşlı uşaqlara və yeniyetmələrə, o cümlədən yoxsul ailədə dünyaya gəlmiş və ya valideynin birinin itirilməsi, qərəzli münasibət və yaxud ayrı-seçkilik nəticəsində yoxsullaşmış ailədə yaşayan uşaqlara eyni dərəcədə aid edilir. Eyni zamanda, “hər bir uşaq” ifadəsi oğlanlara və qızlara, o cümlədən keyfiyyətli təhsil almaq imkanından məhrum edilmiş, gender əsaslı və ya cinsi zəmində zorakılığın qurbanı olan və yaxud erkən evlilik nəticəsində gələcək perspektivlərdən tamamilə məhrum olmuş qızlara eyni dərəcədə aid edilir.

UNICEF “sosial inteqrasiya” konseptini ilk dəfə **1960-cı** illərin əvvəlində ölkələrin hökumətlərini milli inkişaf planlarına bütün uşaqların, gənclərin sosial-iqtisadi rifahını da daxil etməyə çağırarkən irəli sürmüşdür. Bir onillik sonra təşkilatın sosial inteqrasiya konsepsiyası genişlənərək qadın və qızların faydalana biləcəyi proqramları da əhatə etməyə başladı (BMT tərəfindən **1975-ci** ilin Beynəlxalq Qadın İli elan edilməsi bu məsələdə katalizator rolunu oynamışdır).

1980-ci illərin ortasında öz siyasətinə iki dəfə ciddi düzəliş etməsi UNICEF-i sosial siyasətin cəmiyyətdən kənar qalmış uşaqlara yönəldilməsi uğrunda mübarizənin birinci sıralarına çəkmişdir. **1986-cı** ildə apardığı təhlilin nəticələrinə və irəli sürdüyü “xüsusilə çətin vəziyyətdə olan uşaqlar” konsepsiyasına əsaslanaraq, təşkilat qapalı tipli müəssisələrdə saxlanan uşaqları və sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqları xüsusi dəstək tələb edən əhali qrupları

olaraq qəbul etmişdir. Növbəti il, yəni Latın Amerikasından Mərkəzi Afrikaya qədər inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün ağır və qaldırılması mümkün olmayan borc yükü gətirən global böhranın hökm sürdüyü bir vaxtda, UNICEF borclu dövlətlərin vəsaitləri həddən artıq qənaətlə xərcləməsinin sosial proqrama mənfi təsirini azaltmaq üçün “iqtisadiyyatın insan amili nəzərə alınmaqla yenidən qurulması” və borcların restrukturizasiyası tələbi ilə çıxış edirdi.

“İqtisadiyyatın insan amili nəzərə alınmaqla yenidən qurulması” konsepsiyası tezliklə beynəlxalq inkişafın leksikonuna daxil oldu. Beynəlxalq kreditlərə olan borcun bir hissəsinin birbaşa sosial müdafiə məqsədilə xərclənməsi üçün borclu dövlətlərin vəsaitinə çevrilməsi təklifi ənənəvi makroiqtisadi modellərlə ziddiyyət təşkil edirdi. Təklif uşaqların iqtisadi islahatların mənfi təsirlərinə qarşı necə qoruna biləcəyi barədə global səviyyəli müzakirələrə start verdi.

Növbəti on il ərzində, təcrid olmuş uşaqlarla bağlı narahatlıq **1989-cu** ildə qəbul edilmiş Uşaq hüquqları haqqında Konvensiyada, eləcə də uşaq hüquqları ilə əlaqədar konsensusun getdikcə güclənməsində öz əksini tapmışdır. UNICEF isə ictimaiyyətin diqqətini ciddi risk altında olan uşaqların müdafiəsi üzrə xüsusi tədbirlərə yönəltməyə davam edirdi.

2002-ci ildə UNICEF və onun tərəfdaşları 400-dən çox uşağı BMT-nin Baş Məclisinin sessiyasında iştiraka dəvət etmişdir. **1990-cı** ilin Ümumdünya Uşaq Sammitinin davamı

Ana Daka şəhərindəki (Banqlades)
evində qızının saçını darayır.
Bu ailəyə UNICEF-in dəstəyi ilə
reallaşdırılan bir sosial müdafiə
proqramı çərçivəsində pul köçürülür
(2013). © UNICEF/UNI142464/KHAN

hesab edilən Uşaqlara dair xüsusi Sessiya əlamətdar hadisə idi. Bu qədər çox sayda gənc fəalın mövcudluğu UNICEF və digər iştirakçı təşkilatlara göstərdi ki, bütün işlərində uşaqların iştirakını fəal şəkildə təşviq etmək düzgün yoldur.

2007-ci ildə UNICEF fiziki və əqli sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların daha da yaxından iştirakını təbliğ etmək məqsədilə Çinin Şanxay şəhərində keçirilən Dünya Xüsusi Yay Olimpiya Oyunlarında tərəfdaş təşkilat qismində çıxış edirdi. **2012-ci** ildə təşkilat 100-dən çox ölkənin, QHT-nin, hökumətin, təhsil müəssisəsinin və əlillik məsələləri ilə məşğul olan digər təşkilatların iştirakı ilə keçirilən "Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar naminə birinci Qlobal Tərəfdaşlıq Forumunda" iştirak etmişdir.

İqtisadi siyasət və onun uşaqlara təsiri ilə əlaqədar olaraq, bunu qeyd edə bilərik ki, UNICEF gündəlik ehtiyaclarının yerinə yetirilməsi üçün orta qiymətlə 1,90 ABŞ dollarından da az vəsait xərclənən uşaqlara yardım göstərilməsi tələbi ilə çıxış edir.

2015-ci ildə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin qəbul edilməsindən əvvəlki hazırlıq kampaniyası dövründə UNICEF üzv ölkələrlə və digər tərəfdaşları ilə birlikdə uşaq yoxsulluğunun azaldılmasının, uşaqlar üçün sosial müdafiə sistemlərinə olan ehtiyacın yerinə yetirilməsinin qlobal məqsədlər sırasına daxil edilməsi istiqamətində fəaliyyət göstərmişdir. İnkişaf üçün maliyyələşdirmə mövzusunda keçirilən üçüncü konfrans zamanı UNICEF iştirakçı hökumətlər qarşısında bərabərlik prinsipinə əsaslanan və uşaqları diqqət mərkəzində saxlayan dövlət büdcəsi formalaşdırma çağırışı ilə çıxış etmişdir. Bu gün təşkilatın 100-dən artıq ölkədəki nümayəndəliklərinin hər biri ən böyük risklərlə üzləşən uşaqların da ehtiyaclarının yerinə yetirilməsi üçün yoxsulluğun azaldılması, sosial müdafiə və dövlət büdcəsindən maliyyələşdirmə kimi istiqamətlərdə hökumətlə birgə çalışmaqdadır.

UNICEF hal-hazırda müxtəlif ölkələrdə, o cümlədən Qana, Keniya, Tailand və Zambiyada pul köçürmələri proqramı kimi uşaqların həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasında özünü doğrultmuş proqramların işə salınması və əhatə dairəsinin

genişləndirilməsi istiqamətində iş aparmaqdadır. Təşkilat Somalidən Fələstin dövlətinə qədər qeyri-stabil və mürəkkəb şəraitin hökm sürdüyü ölkələrdə, eləcə də Nepal, keçmiş Yuqoslaviyanın tərkibindəki respublikalardan biri olan Makedoniya kimi humanitar problemlərlə üzləşən ölkələrdə sosial müdafiə sistemlərinin fəaliyyətinə yardım etməkdədir.

Eyni zamanda, UNICEF sosial inteqrasiyaya mane olan digər əngəlləri, yeni qadın və qızların öz potensiallarını tam yerinə yetirmələrinə imkan verməyən əngəlləri aradan qaldırmaq səylərini daha da gücləndirmişdir.

UNICEF-in hal-hazırda həyata keçirdiyi Gender bərabərliyinin təmini üzrə Fəaliyyət Planı gender əsaslı qeyri-bərabərliklərin aradan qaldırılması üçün zəruri çərçivəni təmin edir. Gender məsələlərini bütün proqramların gündəminə daxil etməklə yanaşı, bu Plan yeniyetmələrin sağlamlığının mühafizəsi, qızların orta təhsil almaq imkanlarının artırılması, erkən evliliklərə son qoyulması, eləcə də fəvqəladə hallar zamanı gender əsaslı zorakılığın qarşısının alınması kimi məsələləri ön plana çıxarır. UNICEF yekun Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə gender məsələlərinin daxil edilməsinə də köməklik göstərmişdir. Yerli səviyyədə fəaliyyəti ilə bağlı qeyd edə bilərik ki, təşkilat dünyanın bütün nöqtələrində yerli vətəndaş cəmiyyətləri ilə birgə qadınların qərar vermək səlahiyyətinə malik orqanlarda iştirakını artırmaq istiqamətində iş aparır.

Bütün bu sahələrdə fəaliyyətin təməlinə UNICEF-in belə bir əqidəsi dayanır ki, sosial inteqrasiya dayanıqlı inkişafın, yeni hər bir uşağın hüquqlarının müdafiəsinin ən vacib şərtlərindən biridir.

2007-Cİ İLDƏ UNICEF FİZİKİ VƏ ƏQLİ SAĞLAMLIQ İMKANLARI MƏHDUD UŞAQLARIN DAHA DA YAXINDAN İŞTİRAKINI TƏBLİĞ ETMƏK ÜÇÜN OLİMPİYA TƏŞKİLAT KOMİTƏSİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIQ ETMİŞDİR.

İKEA firmasının "Sosial teşebbüs" layihəsi və UNICEF-in işləyən uşaqları müəyyənləşdirərək məktəbə göndərmək üçün göstərdiyi səylər nəticəsində Krnataraka (Hindistan) şəhərindəki məktəbdə qaçarkən (2010). © UNICEF/UNI88078/CROUCH

DOQQUZ

TƏRƏQQİ
NAMİNƏ
TƏRƏFDAŞLIQ

UNICEF uşaqların mənafeyinin qorunması istiqamətində son yetmiş ildə gördüyü işlərə görə böyük qürur hissi keçirir, lakin, təşkilat eyni zamanda anlayır ki, tərəfdaşlarının yardımı olmasaydı bu müvəffəqiyyətin miqyası çox kiçik olardı. Təşkilatın proqramlarının təməlinə yerli hökumətlərin və QHT-lərin əməkdaşlığı kimi həyati əhəmiyyət daşıyan amildən tutmuş “Unilever” və “Hennes & Mauritz” kimi transmilli şirkətlərin səxavətlə ayırdığı böyük vəsaitlərə, “Bill & Melinda Gates” fondunun maliyyə investisiyaları və intellektual investisiyalarına qədər bütün növ tərəfdaşlıqlar dayanır.

UNICEF-in tərəfdaşları arasında fəallar, hüquq müdafiəçiləri, səhiyyə və təhsil işçiləri də var. Təşkilatın ölkələrdəki nümayəndəliklərinin əməkdaşlığı bəzən IKEA fondu və ya Uşaqlar üçün İnvestisiya Fondu kimi global layihələrlə nəticələnir. Digər tərəfdaşlıqlara misal olaraq, UNICEF-in 34 ölkədə fəaliyyət göstərən milli nümayəndəliklərinin Barselona futbol klubu, “İNG”, “LEGO” “Millicom”, “Tencent” və “Louis Vuitton” kimi nəhəng şirkətlərlə qurulan əməkdaşlıq münasibətlərini göstərmək olar.

1990-cı ildə təşkilatın icraçı direktoru Kerol Bellami (Carol Bellamy) özəl şirkətlərinin başçılarını dövlət başçıları kimi uşaqlar qarşısında iqtisadi öhdəliklər götürməyə çağırmışdır. Qlobal biznes icmasında ortaq sosial dəyərlər yaratmaq tendensiyası getdikcə gücləndikcə gələcək dünya vətəndaşlığı sahəsində investisiya qoyulmasına olan zərurət özünü daha əyani surətdə büruzə verir. UNICEF-in fəaliyyətinin qloballığı şirkətlərin onu uşaqlarla bağlı ən sistematik və ən köklü dəyişiklikləri həyata keçirməyə qadir tərəf kimi qəbul etməsi ilə nəticələnmişdir. Bu gün, UNICEF-in illik gəlirində özəl sektor tərəfindən ayrılan vəsaitlərin payı getdikcə artmaqdadır.

Təşkilatın səhiyyə sahəsində ən uğurlu kampaniyalarından

ikisinin təməlinə uzunmüddətli və strateji tərəfdaşlıq dayanır. UNICEF və “Rotari” Klublarının Beynəlxalq Assosiasiyası ilk dəfə **1988-ci** ildə ÜST və ABŞ Xəstəliklərin nəzarət altında saxlanması və qarşısının alınması Mərkəzi ilə poliomiellit xəstəliyinə qarşı birgə fəaliyyətə başlayarkən bu xəstəlik 125 ölkədə endemik epidemiyaya həddinə çatmışdı. Bu gün, həmin əməkdaşlığın nəticəsi olan “Poliomiellit aradan qaldırılması üzrə global təşəbbüs” layihəsi və s. kimi tədbirlər nəticəsində bu məqsədə tam nail olmağa az qalmışdır. Belə ki, **1988—2015-ci** illər arasında xəstəliyə yoluxma hallarının sayı 99 faiz azalmışdır.

UNICEF ana və körpələrin tetanus xəstəliyinə tutulmasını aradan qaldırmaq üçün tərəfdaşlıqların qurulmasında da aparıcı rol oynamışdır. **2006-cı** ildən bu vaxta qədər “Pampers” ilə UNICEF-in bu istiqamətdə birgə fəaliyyəti xəstəliyin 17 ölkədə tamamilə aradan qaldırılmasına öz töhfəsini vermişdir. “Kiwanis International” **2010-cu** ildə poliomiellitə tutulmaq riski altında olan qadın və uşaqların müdafiəsi üçün aparılan fəaliyyətə qoşulmuşdur.

Bu layihədən əvvəl isə UNICEF ilə “Kiwanis International” bərpa oluna bilən əqli qüsurların ən yaygın səbəbi olan yod çatışmazlığından qaynaqlanan xəstəliklərə qarşı birlikdə

Danimarkanın Əfqanıstan Komitəsi və UNICEF-in dəstəyi ilə Əfqanıstanın Herat vilayətində fəaliyyət göstərən klinikada öz növbəsini gözləyən ana və qucağındakı körpəsi (2015). © UNICEF/UNI11171/LEMOYNE

mübarizə aparmışdır. Həmin kampaniya nəticəsində bütün dünyada yodlaşdırılmış duzdan istifadə imkanı olan insanların sayını **1990-cı** ildəki 20%-dən cəmi on ilə 70%-ə qədər artırmaq mümkün olmuşdur.

Tərəfdaşlıqların qurulmasında idman da hərəkətverici qüvvə olmuşdur. UNICEF-in idmançılarla ciddi tərəfdaşlığı **1982-ci** ildə, Beynəlxalq Futbol Federasiyaları Assosiasiyası (FIFA) tərəfindən keçirilən “Bütün ulduzlar UNICEF üçün” adlı futbol matçı ilə başlamışdır. Təşkilatın İcraçı direktoru həmin matç haqqında demişdir: “UNICEF-in uşaqların maraqları naminə nələ etdiyini bu matç qədər dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdıran başqa bir tədbirin mümkün ola biləcəyini düşünürəm”.

Bu gün çox sayda ulduz idmançı UNICEF-in səfirləri olaraq fəaliyyət göstərir. Məsələn, beynəlxalq kriket dairələrində əsil sensasiya olan Saçin Tendulkar (Sachin Tendulkar) UNICEF-in Cənubi Asiya üzrə xoşməramlı səfiri və Beynəlxalq Kriket Şurası ilə tərəfdaşlıq əsasında təsis edilmiş “Team Swachh” komandasının üzvüdür. Bu komandanın üzvləri uşaqları tualetdən istifadə və şəxsi gigiyena qaydaları barədə məlumatlandırmaq və Hindistanda açıq ərazilərdə təbii ehtiyacları yerinə yetirmək praktikasına son qoymaq üçün idmanın nüfuzundan və gücündən istifadə edir.

Təşkilatın digər fəal xoşməramlı səfirləri arasında dünya şöhrətli Devid Bekham (David Beckham) və Novak Cokoviç (Novak Djokovic) da var.

Hava nəqliyyatı sektoru da dünya miqyaslı layihələrinin reallaşmasında UNICEF-lə əməkdaşlıq etmişdir. Məsələn, təşkilatın ən məşhur tərəfdaşlıq layihələrindən biri olan “Xeyrixah əməl üçün xırda pullar” proqramı çərçivəsində **1987-ci** ildən bu günə qədər təşkilat üçün pul yığılmaqdadır. Proqramda iştirak edən hava yolları şirkətləri müştəriləri təşkilat üçün ianə verməyə həvəsləndirməklə yanaşı, transkontinental müstəvidə fəaliyyət göstərən və tərəfdaş ola biləcək tərəfləri onun fəaliyyət konsepsiyası barədə məlumatlandırır.

Avropa İcmalarının Humanitar Yardım İdarəsinin dəstəyi ilə həyata keçirilən bir layihə çərçivəsində Pakistanın Sidh vilayətində qadın tibb işçisi qadın və uşaqlara məsləhət xidməti göstərərək (2014).

© UNICEF/UNI167598/ZAI/DI

BÜTÜN UŞAQLARA ÜMİD BƏXŞ EDƏK

DİEQO

9 yaşlı Dieqo Ramirez San Salvador şəhərinin ölkənin ən təhlükəli rayonlarından biri hesab edilən, cinayətkarlığın son dərəcə geniş yayıldığı, cinayətkar bəndələrin özbaşınalığı etdiyi ətraf məhəllələrindən birində yaşayır. Burada UNICEF-in dəstəyi ilə incəsənət və mədəniyyət sahəsində yerli səviyyəli proqram həyata keçirilir. Uşaqlar üçün məhəllənin parklarından birində təşkil edilən seminarlar və məşğələlər vasitəsilə onların özlərini ifadə etmək imkanı yaradılmışdır. Həmin park ərazidə uşaqların istifadə edə biləcəyi nadir məkənlərdən biridir. Dieqo proqramı təşkil edənlərə minnətdarlığını bildirir, çünki məşğələlərdə iştirak etdikcə özünə inamı artmış, məktəbdə davamiyyəti xeyli yaxşılaşmışdır.

“İndi məndə özümə inam daha çoxdur — Dieqo deyir və davam edir: — Məşğələlərdə iştirak etdiyimə görə özümü xoşbəxt hiss edirəm.”

UNICEF-in bəzi dayanıqlı əməkdaşlıq münasibətləri onunla BMT-nin digər qurumları arasında qurulmuş tərəfdaşlıqlar çərçivəsində meydana gəlmişdir. BMT-də son illər birgə və əlaqələndirilmiş fəaliyyəti intensivləşdirmək, daha da effektiv etmək üçün bütün sistemi əhatə edən islahatlar həyata keçirilməkdədir. UNICEF-in BMT ölkə nümayəndəlikləri ilə birgə işə yanaşma tərzinin və ölkələr üzrə proqramların planlaşdırılması prosesinin təməlinə məhz bu baza prinsip dayanır. UNICEF inkişafa və uşaq hüquqlarını təmin etməyə yönəlmiş humanitar təşəbbüslərdə BMT ilə yerli, regional və beynəlxalq səviyyədə əməkdaşlıq edir.

Təşkilat eyni zamanda həm özəl sektoru, həm də dövlət sektorunu, eləcə də QHT-ləri, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarını, digər qurumları əhatə edən bir sıra çoxtərəfli əməkdaşlıqlarda iştirak etmişdir.

Belə ittifaqlardan biri olan Təhsil naminə Qlobal Tərəfdaşlıq (Global Partnership for Education) az və orta gəlirli ölkələrdə təhsilin qlobal və yerli səviyyədə maliyyələşdirilməsi səylərini birləşdirmək, bunu edərək ən yoxsul və ən böyük risk altında olan uşaqları, gəncləri ön plana çıxarmaq məqsədilə **2002-ci** ildə qurulmuşdur. UNICEF-in Təchizat bölməsi insanların həyatını xilas edən vaksinləri, immunizasiya avadanlıqları təmin etmək üçün digər genişmiqyaslı ittifaqla — “GAVI” və ya Vaksinasiya Tərəfdaşlığı ilə yaxından əməkdaşlıq edir. GAVI dünyanın ən yoxsul ölkələrində yaşayan uşaqların yeni və kifayət qədər geniş istifadə edilməyən vaksinlərlə təmin edilməsi məqsədini güdən özəl sektor və dövlət sektoru nümayəndələrini bir araya gətirmək məqsədilə **2000-ci** ildə yaradılmışdır.

UNICEF-in uşaqların, daha dəqiq desək İV infeksiyasına yoluxmuş və QİÇS xəstəliyindən əziyyət çəkən uşaqların xeyrinə konkret nəticələr verən uğurlu tərəfdaşlıqlarına misal olaraq qlobal səhiyyə birliyi olan UNİTAİD ilə tərəfdaşlığını da göstərmək olar. **2012-ci** ildən başlayaraq UNICEF UNİTAİD və Klinton Səhiyyə Xidmətlərinə Çıxış Təşəbbüsü (Clinton Health Access Initiative) ilə birlikdə Mərkəzi Afrika regionunun bəzi ölkələrində körpələrin

tibb məntəqələrində erkən İV diaqnostikası, nəzarət altında saxlanması və müalicə edilməsi istiqamətində birgə fəaliyyət göstərməkdədir. Hal-hazırda həmin ölkələrin səhiyyə nazirlikləri ilə birlikdə həyata keçirilən bu layihənin daha iki ölkəni əhatə etməsi üçün iş aparılır.

Eyni zamanda, UNICEF risk altında olan uşaqlara yardım perspektivləri yarada biləcək layihələri müəyyənləşdirən və belə layihələrə investisiya qoyan İnnovasiyalar Fondu vasitəsilə fəal şəkildə yeni tərəfdaşlıqlar qurmağa çalışır. Yeni başlayan “startap” firmalarının rəhbərlərinə öz qapılarını açmaqla UNICEF köhnə problemlər üçün yeni həll variantları işləyib hazırlayır və gələcək faydalı əməkdaşlığın bünövrəsini qoyur.

Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, fəaliyyət göstərdiyi ilk illərdən başlayaraq təşkilat ən səmərəli əməkdaşlığı tərəfdaş hökumətlərlə qura bilmişdir. Hələ də UNICEF-in proqramlarının reallaşdırılması üçün resursların əsas hissəsini hökumətlər və QHT-lər təmin edir. **2015-ci** ilə aid məlumatlara görə, ayrılan resursların ümumi dəyəri baxımından ilk 5 pillədə ABŞ, İngiltərə, Avropa Komissiyası, Almaniya və İsveç yerləşmişdir. Əhəlinin sayı əsasında hesablanan adambaşına düşən ayrılmış vəsait kateqoriyasında isə ilk 5 pilləni Norveç, İsveç, Lüksemburq, Islandiya və Danimarka tutur.

UNICEF bütün dünyada uşaqlar üçün daha yaxşı gələcək naminə öz səylərini əsirgəməyən bütün tərəfdaşlarına öz minnətdarlığını bildirir.

**YENİ BAŞLAYAN “STARTAP”
FİRMALARININ RƏHBƏRLƏRİNƏ
ÖZ QAPILARINI AÇMAQLA UNICEF
KÖHNƏ PROBLEMLƏR ÜÇÜN YENİ
HƏLL VARIANTLARI İŞLƏYİB
HAZIRLAYIR.**

Hindistanın Maharaştra ştatında
faaliyyət göstərən bir ibtidai məktəbin
qız şagirdi Uşaq hüquqları haqqında
Konvensiyanın ildönümü münasibəti
ilə təşkil edilmiş tədbirdə çıxış edir
(2014). © UNICEF/UNI177643/SINGH

EPİLOQ GƏLƏCƏYƏ BAXIŞ

UNICEF-in 70 illik yubileyi onun öz fəaliyyət tarixi boyunca çox sayda dəyərli tərəfdaşları ilə birgə əldə etdiyi nailiyyətləri qeyd etmək üçün yaxşı fürsətdir. Daha önəmli isə, bu yubiley həm də uşaqların hüquqlarının təmin edilməsi istiqamətində görüşləri işləri bizə xatırladır.

Bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrində milyonlarla qız və oğlan hələ də sadəcə kim olduqları, harada yaşadıkları, yəni cinsi, irqi, dini mənsubiyyətləri və ya əlilliyi olan şəxslər olmaları və yaxud ucqar kəndlərdə, “truşobalarda” yaşadıkları əsas götürülməklə öz hüquqlarından məhrum edilməkdədir. Onların üzləşdiyi ədalətsizlik isə hüquqlarının pozulmasından da pis haldır və bu ayrı-ayrı uşaqların gələcəyini yerlə bir edir. Bu ədalətsizlik risklərin aradan qaldırılmasına mane olur, onların nəsildən nəsilə ötürülməsinə gətirib çıxarır.

Məhz buna görədir ki, UNICEF bərabərlik prinsipinə əsaslanan yanaşma tərzini və ictimai inkişafdan çox kənar qalmış, təcrid olunmuş uşaqların inkişafının daha da sürətləndirilməsini sadəcə mənavi zərurət deyil, həm də strateji məsələ hesab edir. İşimizdə daima bərabərliyin təmin olunmasına çalışsaq da, bu istiqamətdə fəaliyyətimiz 2010-cu ildə Məqsədlərə çatmaq üçün boşluqların aradan qaldırılması adlı əsaslı tədqiqata aid hesabat dərc edildikdən sonra daha geniş vüsət almışdır. Tədqiqatın nəticələri göstərmişdir ki, dayanıqlı inkişafa və qlobal səviyyədə stabilliyə nail olmağın ən effektiv yolu proqramların bərabərlik prinsipinə əsaslanmasıdır.

UNICEF-in növbəti addımları onun dəyişən dünyanın dəyişən şərtlərinə uyğunlaşmaq qabiliyyətindən asılı olacaqdır. Yəni, bərabərlik prinsipi və ən çox təcrid olunmuş uşaqlara xidmət göstərmək arzusu bütün proqramlarımızın, necə deyirlər, ruhuna işləməlidir.

Bəs UNICEF buna necə nail ola bilər? İlk növbədə qeyd edək ki, 70 illik fəaliyyətimizdə maliyyəti az, ancaq effektivliyi yüksək müdaxilələri gerçəkləşdirməmizi mümkün edən güclü tərəflərimizə arxalana bilərik. Humanitar fəaliyyət ilə inkişaf üçün görülən işlər arasında bağlar formalaşdırır, dövlət sektorunun geniş imkanlarını özəl sektorun innovasiya qabiliyyəti ilə əlaqələndirə bilərik. Rəqəmsal texnologiyaların, sosial şəbəkələrin potensialından istifadə edə bilərik. Cəmiyyətin həyatının bütün aspektlərində

“əsas diqqət uşaqlara” şüarının əsas tutulmasında ölkələrə yardım etmək üçün siyasi iradənin formalaşması, maddi imkanların təmin edilməsi istiqamətində işləyə bilərik.

UNICEF müharibənin törətdiyi yanğınların külündən yaranmışdır. Biz bu gün də dünyanın ən təhlükəli nöqtələrində işləyirik. Hər bir uşağın ədalətli imkanlarla təmin edilməsi məqsədilə humanitar yardımı zəruri edən fəvqəladə hallar baş verməzdən əvvəl, davam etdiyi müddət ərzində və başa çatdıqdan sonra lazımı yerlərdə olmaq üçün daima ön cərgələrdə qalmağa çalışırıq. Biz yaxşı başa düşürük ki, güclü və geniş hüquqlara malik icmalar fəvqəladə halların, o cümlədən təbii fəlakətlərin, silahlı münaqişələrin, iqlim dəyişikliklərinin dağıdıcı təsirinin şokundan özünə daha tez gələ bilər.

Təsis edildiyi ilk gündən UNICEF zorakılıq və münaqişələrdən qaçan uşaqların üzləşdiyi risklərin aradan qaldırılmasına köklənmişdir. Dağıdıcı dünya müharibəsindən sonra ancaq xarabalıqların qaldığı 1940-cı illərdən milyonlarla insanların həyatının alt-üst olduğu, qaçqın və miqranta çevrildiyi bugünkü qlobal böhrana qədər UNICEF hər yerdə və hər zaman öz yurdundan didərgin düşmüş uşaqları və zorakılıqla, xəstəliklərlə, qida çatımazlığı, ayrı-seçkiliklə üzləşən bütün uşaqları qorumağa, onların hüquqlarını müdafiə etməyə çalışmışdır.

Bu gün, yəni 70 illik yubileyini qeyd etdiyi tarixdə, UNICEF bütün uşaqların bərabər imkanlarla təmin olunması üçün əvvəlkindən də ciddi səylər göstərməkdədir. Bu fürsətdən istifadə edərək biz, keçmişimizə nəzər salmağa və keçmişdəki fəaliyyətimizdən və üzləşdiyimiz çətinliklərdən dərs çıxarmağa çalışırıq. Bu gün biz gələcəyə daha böyük ümidlə və daha qətiyyətlə baxır, uşaqlarımıza daha yaxşı bir dünya miras qoyacağımıza inanırıq.

**UNICEF-İN NÖVBƏTİ ADDIMLARI
ONUN DƏYİŞƏN DÜNYANIN DƏYİŞƏN
ŞƏRTLƏRİNƏ UYGUNLAŞMAQ VƏ ƏN
BÖYÜK RİSKLƏRLƏ ÜZLƏŞƏN UŞAQLARIN
DA EHTİYAQLARINI YERİNƏ YETİRMƏK
QABİLİYYƏTİNDƏN ASILI OLACAQDIR.**

Siciliyadakı (İtaliya) qəbul mərkəzində divarda asılmış xəritəyə baxaraq Avropanın digər ölkəsinə hansı marşrutla gedəcəklərini aydınlaşdırmağa çalışan, qaçqın statusu almaq istəyən Qambiyalılar (2016). © UNICEF/UN020011/GILBERTSON VII PHOTO

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT

The Children and the Nations: The story of UNICEF

Maggie Black, UNICEF, 1986

Children First: The story of UNICEF, past and present

Maggie Black, Oxford University Press, 1996

Jim Grant: UNICEF visionary

Edited by Richard Jolly, UNICEF, 2002

The Origins of UNICEF: 1946—1953

Jennifer M. Morris, Rowman & Littlefield, 2015

***A Mighty Purpose: How Jim Grant sold
the world on saving its children***

Adam Fifield, Other Press, 2015